

ADALÉKOK ÉRD HELYTÖRTÉNETÉHEZ

ÚJTELEP

Pokorny Ferenc

ÉRD ÚJTELEP

Ez az írás nem levéltári kutatások adatain alapuló közlés, csupán önmagam – és még mások – megélt emlékeinek papírra vetése abból a célból, hogy a történetek ne menjenek feledésbe. Átala némi képet kaphasson az utókor is arról, hogyan élt egy bizonyos korban az újtelepi ember, hogyan fejlődött – hol előre, hol meg vissza – Érdnek ez a településrésze.

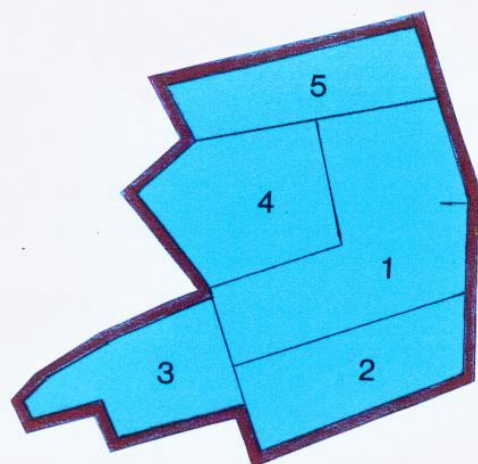
*visszaemlékezéseit lejegyezte: **POKORNY FERENC***

- ÚJTELEP KIALAKULÁSA
- POLGÁRI ÉLET ÚJTELEPEN
- HITÉLET, OKTATÁS
- AZ ÚJTELEPI TEMPLOM ÉPÍTÉSE

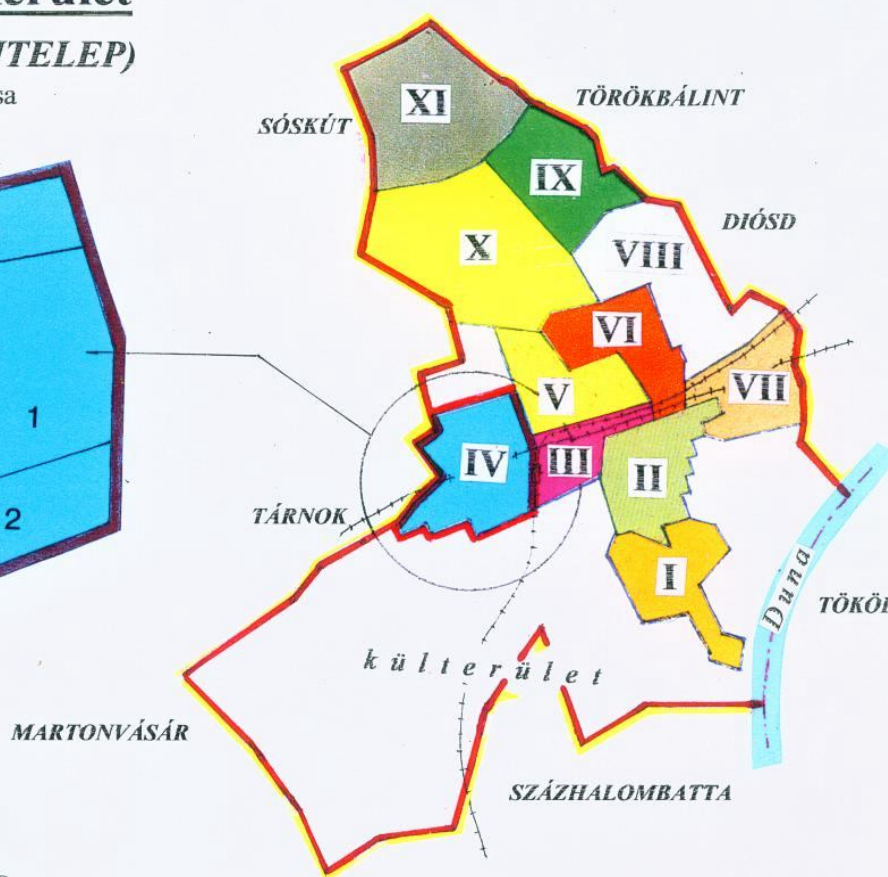
ÉRD IV. Kerület

„SASVÁROS” (ÚJTELEP)

területi tagozódása

1. ÚJTELEP
2. SZENT ISTVÁN TELEP
3. SZENT ILONA TELEP
4. SZENT IMRE TELEP
5. SZENT JÓZSEF TELEP

ÉRD VÁROS TERÜLETI ÉS UTCANÉV TAGOZÓDÁSA

<i>Ker.</i>	<i>új elnevezés</i>	<i>régebbi elnevezés</i>	<i>utcák elnevezése</i>
I.	Óváros	Ófalu (Óregfalu)	Mezőgazd. eszközök nevei.
II.	Újváros	Újfalu	Női nevek
III.	Tisztviselőtelep	Tisztviselőtelep	Tisztviselő nevek
IV.	Sasváros	Újtelep	Madár nevek
V.	Tuszkulánium	Tuszkulánium	Írók, költők, uralkodók, művészek n.
VI.	Postásváros	Postástelep	Férfi nevek
VII.	Ligetváros	Érdliget	Folyók nevei
VIII.	Kertváros	Diósdliget	Virág nevek
IX.	Erdőváros	Parkváros	Fák, cserjék nevei
X.	Dombváros	Doberdó	Dombvidékek nevei
XI.	Munkásváros	Parkváros	Ipari foglalkozások nevei

ADALÉKOK ÉRD-ÚJTELEP „SASVÁROS”

HELYTÖRTÉNETÉHEZ

ÉRD, Ófalun és Újfalun túli, településrészeinek kialakulása 1923-ban kezdődött a Károlyi-féle parcellázásokkal. A kezdetben csak Ófaluból álló Érd, ebben az időben nötte ki magát Európa, területileg legnagyobb kiterjedésű, – később várossá fejlődő – községévé. Területe ekkor mintegy 60 km². A kezdetekben nem összefüggő, és a többnyire csak kitaposott földutakon megközelíthető településrészek különböző, – általában rájuk jellemző – elnevezéseket kaptak.

Az **”ÚJTELEP”** elnevezésű településrész, a korábban András-major - nak is nevezett területen alakult ki, és a Halápy-birtok földrendezése, majd a Károlyi birtok parcellázása idején, az 1920-as évek elején kezdett benépesedni. Kialakulását és fejlődését, a vasútállomás (Érd - Nagyállomás) viszonylagos közelsége, és az itt olcsón megvásárolható telkek vonzása tette lehetővé. Főleg a fővárosból vidékre települni, de azért annak közelében maradni szándékozókat vonzotta e vidék.

Károlyi Imre gróf, a mintegy 100 holdnyi területet, – melyen a mai Újtelep terület el, – végkielégítésül adományozta Hitter István nevű gazdatisztjének, aki azután parcelláztatta és eladta. Jobbára kispénzű emberek vásárolták a telkeket, mert a vásárlás még azzal a kedvezménnyel is járt, hogy a vételárat akár részletekben is lehetett fizetni.

Sokan, megvásárolt telkükre kezdetben csak hétvégeken jártak ki „gazdálkodni”. Inkább csak szerszámkamraként szolgáló alkalmatosságokat, esetleg már hétvégi ház jellegű ideiglenes építményeket húztak fel, amit később aztán akár többszöri átépítéssel, végleges letelepedésük helyéül, lakóházzá fejlesztettek. Ez a fokozatosság volt jellemző Újtelep kialakulására, ami nem arra vall, hogy a módosabb emberek lakták volna ezt a területet. Leginkább vonaton ingázó, a fővárosban és környékén dolgozó munkások, kistisztviselők, közszolgálati alkalmazottak, nyugdíjasok telepedtek meg itt, és éltek békés egymásra találtságban.

A lakosság, nemzetiségi megoszlás tekintetében homogén volt, ezért itt nem voltak nyelvi, és ideológiai alapon kialakult indulatos ellentétek, mint ahogy ilyenek korábban előfordultak a háromnemzetiségű Ófaluban.

Újtelep, mivel eléggé távol esett a község központjától, közellátását illetően önállóságra törekedett, így szívesen és szép számban telepedtek meg itt iparosok, kereskedők. A második világháborút követő 1950-es évek elején bekövetkezett társadalmasításig, (magánszektor erőszakos felszámolása) e területen négy jól prosperáló és kulturált környezetű, jó felszereltségű vendéglő üzemelt, melyek közül is kiemelkedett a beszálló jellegű **Szabó vendéglő**, az akkori vasúti sorompó mellett. Továbbá hét fűszerüzlet és vegyeskereskedés, két hentesüzlet, rövidáru üzlet, cukrászbolt, trafik és zöldségáruda működött még itt. Voltak szép számmal iparosok: fodrászok, szabók, kőművesek, asztalosok, cipészek, ács, pék, de működött itt benzinkút is, a mai Csalogány utca sarkán Szegedi Károly kereskedő kezelésében. Ezen kívül heti két alkalommal, rendszeres heti piaca is volt Újtelepnek.

Már a '20-as évek közepétől, Kúdó József esperes plébános közreműködésének köszönhetően, lett már Újtelepnek hat osztályos elemi iskolája, és

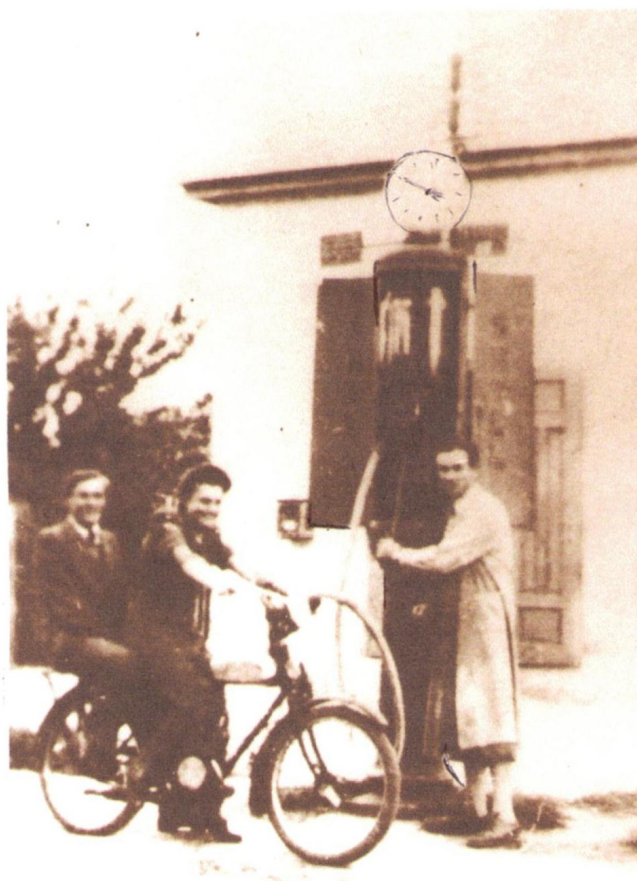
római katolikus kápolnája is, mely intézmények létrejöttének körülményeire, későbbiekben még részletesen kitérek.

A '30-as évek elején működött már itt a Postának postaügynöksége is, majd később önálló postahivatala. E településrészen volt téglagyárain kívül, Érd egyetlen nagyobb ipari létesítménye, a vitéz Sima Károly tulajdonában lévő, gőz, majd később gázmotorhajtásra alakított hengermalom is. A malmot Sima úr üzemeltette, majd később bérbe adta Müller János gazdálkodónak, aki kisebb birtokán a Szent Imre telepen, gyümölcs és mezőgazdasági termények termesztésével is foglalkozott. („*Müller gazdaság*”) Az 1935-ben Sima úr alapította malom volt alapja és jogelődje, a Varjú utcában ma is meglévő, de 1984-ben már korszerűbben felszerelt, és gabonátárolókkal is bővített érdi malomnak.

Az akkori igényeknek megfelelően igen magas színvonalúnak volt mondható Újtelep infrastruktúrája. Sajnos, azonban ha orvos kellett, akkor az a „faluból” jött, rendszerint lovas fogattal, vagy később autóval. Patikaszert is a faluközpontból Újfaluból lehetett hozni, mert gyógyszerháza Érdnek csak ott volt, illetve még egy volt Ófaluban is. Hivatalos ügyeket intézni is a faluba kellett menni gyalog, esetleg aki tudott kerékpározni és volt is neki, akkor hát azzal. Ma egy kis túlzással azt mondjuk, a mostani gyerekek szinte számítógépes ismeretekkel jönnek a világra, és „bölcsojűkbe” is odatesszük már melléjük a jogosítványt, meg a slusszkulcsot. Ám a '20-as években, de még a '40-es években is kiváltságot jelentett a kerékpározni tudás, és „státusz-szimbólum”-ot jelzett egy kerékpár birtoklása.

Az újtelepi ember, csak egyszerűen „*falu*”-nak nevezte az akkori Újfalut, a mai városközpontot. (Hová mész? - kérdezték egymástól az emberek. „Megyek a faluba a községházára, piacra, orvoshoz stb.”, volt rá a válasz)

Csendes, nyugodt élet folyt itt. A hét meghatározott napjain jött az ügyeletes koldus, a kisbíró, a sóskúti boros ember, a 'battai halas asszony, a pilisi meszes, a felvidéki drótostót, a fagylaltos, stb. ahogy ez az ország más tájain is szokásban volt a háborút megelőző években, és még azután is néhány évig. A korabeli szintű tömegkultúra szórakoztató műfajának igényét színesítette még, a Harkály és Csóka utcák találkozásában lévő téren esetenként sátrat verő vándorcirkusz. Ez ugyan a környékbeli gyerekek focizási lehetőségeit néhány napra visszavetette, de kárpótlásul szolgált a napközben megtekinthető, és mindig nagy élményt jelentő cirkuszi vadállat sereget látványa.

Benzinkút az Újtelepen, a '30 - '40 -es években.

Fotó: Falusi Ferenc gyűjteményéből

A SIMA-féle hengermalom.

Újtelep közbiztonságát akkoriban egyetlen éjjeliőr, és az Érdligeti Csendőrőrs laktanyájából időnként kijáró járőrpár mozgása jelentette. Ám ez akkor még kellő biztonságérzetet nyújtva elégségesnek is bizonyult. Itt mindenki ismerte és tisztelte is egymást. A lakosság éjszakai nyugalma, az intézményesített éjjeli őrség vigyázta. A '30-as évek „éjjeliőr” fogalma, közel sem azonos a maival, az akkori *éjjeliőr* -ség egészen mást jelentett. A mai éjjeliőr rendszerint valahol egy gyár, vagy egyéb telephely zárt területét felügyeli. A '30-as évek éjjeliőre egyik kezében petróleumlámpással, a másikkal furkós bottal rőtta éjnek idején a számára kijelölt utcákat és figyelt. Érkezését még az addig ugató kutyák is farkcsóválva köszöntötték a kerítések mögül, és a lakosok éjszakai nyugalma örökös ember személyét az újtelepiek igen nagy becsben tartották. Hatvan év távlatából is élénken emlékezetemben őrzöm az újtelepi éjjeliőr képét, bár nevére már nem nagyon emlékezem, de talán mintha Bartalos bácsinak hívták volna. Jóképű nagy bajszú ember volt.

Az akkori közalkalmazott altisztek, hivatalukat nagyon komolyan vették, és esküjükhöz híven, – a korban szokásos eszközökkel és lehetőségekkel – de magas szintű szorgalommal, és hivatali öntudattal áthatva látták el feladataikat.

Fejér megyében, – akkor még Érd is oda tartozott – a köztisztviselők és közalkalmazottak úgymint: *mezei csőszök, éjjeli őrök, hajdúk, vámosok, orvosok, bábák, a sebész, a hegymester, az adószedő, a fertálymester, a jegyző, a városi tanácsos* mind-mind külön szövegű, – testreszabott – esküt tettek munkába állásukkor. Ez volt a "JURAMENTUM DECRETALE" (decretalis).

Mivel az előbbieken éjjeliőről esett szó, a sok közül kiragadva, álljon itt az éjjeliőr esküje, korabeli nyelvezetben írottan, amit még a '30 -as években is szokásban volt munkába lépéskor fogadalomként elmondani.

" ÉN ESKÜSZÖM, HOGY A RENDELT ÓRÁKAT KIÁLTANI, A TŰZRE ÉS ROSSZ EMBEREKRE VIGYÁZÓ SZEMMEL LENNI, ÉJSZAKA IDEJÉN NETÁN ÉSZREVEENDŐ VESZEKEDÉSEKET, VAGY EGYÉB KICSAPONGÁSOKAT TEHETSÉGEM SZERINT CSILLAPÍTANI, VAGY A KÖRÜLÁLLÁSOK MINŐSÉGÉHEZ KÉPEST, ILLETŐ ELŐJÁRÓSÁGOMNAK BE JELENTENI FOGOM, TÖBBNYIRE MAGAMAT JÓZANAN VISELENDEM, AZ ÓRÁK KIKIÁLTÁSI IDEJE ALATT IVÁS KEDVÉÉRT KOCSMÁKBA NEM MENENDEK."

A II. világháborút megelőző években a közalkalmazottak – *kisbíró, altisztek, postások, stb.* – igen ízléses, szép egyenruhákban jártak. Sokakat talán éppen ez vonzott ilyen munkakörökbe. Emlékszem gyerekkorom egy időszakában, felnövésem esetén sírásó szerettem volna lenni, mert az utcánkban lakó Dudás bácsinak még az otthoni kerti munkában használt, már kiérdemesült egyenruhája is nekem csodaszépnek tűnt. Állami sírásó volt a fővárosban, és neki is nagyon szép, díszes, zsinóros egyenruhája volt. Akkoriban még Érden is így temettek. A szép, kócsagtollas sapkájuk és sujtásosan díszített ruházatuk miatt talán, de „*gyászhuszároknak*” hívták régen a temetkezési dolgozókat.

Hogy milyen volt az 1930-as évek Újtelepének fejlődési lehetősége, azt anyai nagyapám házépítésének bemutatásával szeretném érzékeltetni.

Ő is a fővárosból jött ide, vásárolt egy telket, és lett érdi lakos. (majd élete folyamataként magam is) Akkoriban sem volt túl könnyű a megélhetés, mégis viszonylag könnyű volt Érden építkezni. Ezt a kedvező feltételeket kínáló *építési vállalkozók* tették lehetővé, akik építési anyagtelepeket, akkor úgy mondták: *fatelepe*, is működtettek.

Nagyapám, aki akkor még kevésbé ismert ember volt Érden, úgy döntött, itt telepedik le, és házat épít. Elment hát a faluba építési anyagok beszerzési lehetőségeiről érdeklődni. Az árak kis mértékben különbözőek voltak, fizetése pedig állami alkalmazottként szerény. Végigjárta hát a fatelepeket tudakolva, hol lenne az anyag minél olcsóbban megvásárolható. Hat nagyobb fatelep, „*fakereskedő*” volt akkor Érden. A Bruszt, a Burger, a Dénes a Jungmayer, a Leszt, és a Shusdek -Vajda cégek.

Öregemet mindenütt készséggel fogadták, hellyel kínálták, és kikérdezték szándékáról milyen, mekkora házat kívánna építeni. Azután azon mód hozzávetőleges árajánlatot is adtak, mibe fog az neki kerülni. Nagyapám, mivel még másutt is akadt intéznivalója, csak úgy két-három óra elteltével érkezett „haza” az üres telkéhez, amikor is megdöbbenve látta, hogy ott téglát raknak le egy nagy lovas kocsiról. Kérdésére a fuvarosok elmondták, ki küldte a szállítmányt. Kétségbeesve rohant vissza mentegetőzve és félreértést emlegetve, hiszen ő nem rendelt, csak érdeklődött, ki sem tudná fizetni, mivel csak elsején kap fizetést. Nem baj Mézes úr, majd ha lesz pénze kifizeti, és remélem a többi anyagot is nálam fogja megvásárolni – mondta a jó kereskedő hangsúlyával és előrelátásával *Bruszt* úr a fatelepes.

Azután valóban, szép lassan érkezett a többi anyag is, felépült a családi házacskó. Az akkori építési vállalkozók, igen sok kedvezményhez juttatták az építtetőket. A „*kuncsaft*” (vásárló) megszerzéséért és megtartásáért a kereskedők között nagy, de tisztességes konkurenciaharc folyt. Igyekeztek olcsóbban adni áruikat, mint azt a szomszéd kereskedő adná, kamatmentes hitelt is adtak, és még fedezet igazolást sem kértek. Elég volt egy fix állami alkalmaztatás, egy állandó munkahely megléte, és az akkor még értéket jelentő *becsületszó* is, a biztos fizetés fedezeteként. Az akkori építési vállalkozók, iparosok, kereskedők, egészséges üzleti szellemének köszönhetően tudott Érd fejlődni. Azoknak a jóvoltából, akik nem akartak minden áron azonnal meggazdagodni, miközben azért mértéktartó tisztas haszonból, ők is szépen megéltek és gyarapodtak.

Újtelepen már 1924-től kezdeti, de élénk kulturális élet is zajlott a korabeli színvonalnak megfelelően. A lakosság később összefogott, és Csonkás János, Bús Lukács, Drevenka János, Mucsi Gergely, Diószegi János buzgólkodása folytán 1930-ban „*ÉRDI ÚJTELEPI POLGÁRI OLVASÓKÖR*” elnevezéssel, önképző kört alapítottak. A kör célkitűzése volt: (szó szerint idézem)

„a lakosok, kulturális szempontból egy helyen tömörüljenek, és az ifjúság nemes szórakoztatása.”

Az olvasókörnek már megalakulásakor száztíz tagja volt, s számuk fokozatosan növekedett *Kiss Zoltán* akkori iskolaigazgató nem kis érdemeként. Saját színpaduk, és könyvtáruk volt. A tagok rendszeresen összejöttek beszélgetni, beszámolókat hallgatni, eseményeket megvitatni. Gyakran saját maguk előadta, vagy meghívottak által előadott színelőadások, önképzőkörök számára átírt

népszínművek előadásai voltak itt. Esetenként az iskolás gyerekek fellépésével is, ahol sohasem maradhatott el *Kincses Rózsa* akkori kisiskolás, káprázatos versmondó készségének prezentálása. De voltak itt dalos estek csakúgy, mint hazafias ünneplések, és más megemlékezések. Működött egymást segélyező takarékpénztár is.

Az alapítók, – akik egyben vezetőségi tagok is lettek – méltán megérdemlik névszerinti megemlézésüket. Bár csak gyerekként, de szerencsém volt mindegyiküket még személyesen ismernem. Alapító elnök: Kiss Zoltán iskolaigazgató (később a díszelnöki cím megtartásával leköszönt, átadva a helyét Énekes Nándor Bszkrt. ellenőrnek). Alelnök: id. Szegedi Károly, titkár: Mucsi Gergely, jegyző: Knapp Vince, pénztáros: Német Mihály, ellenőrök: Iványi Imre és Mézes Lőrinc. A könyvtárat: Mózes Ferenc vezette.

Külön említést érdemel Csonkás János MÁV asztalos személye, nem kevésbé tevékenysége, aki a nemes cél érdekében saját lakóházának egy részét engedte át a kör működéséhez, és itt létesült egy színpad is. Csonkás úr ennek az egyesületnek alelnöke, és egy évig elnöke is volt. A háború után még egy ideig működött ez a kulturális egyesület, de aztán, mint annyi minden mást, ezt is megszüntette az új politikai eszmeáramlat.

Az ÚJTELEPI OLVASÓKÖR néhány lelkes tagja a '30-as években

1930-tól volt Érdnek Önkéntes Tűzoltó Egyesülete is, ennek pedig fúvós zenekara. Egy időben vezetését az ugyancsak Újtelepen lakó Szegedi János asztalosmester vállalta, s az egyesületben sok újtelepi lakos is tevékenykedett. Az '50-es években többek között magam is.

Újtelep egykori dinamikus fejlődését a második világháborút követő szemléletváltás, az 1950-es évek politikája, visszavetette. Noha azóta igen sok

utca létesült itt, nagyon sok ház is épült, és sok, más tájról idetelepült ember népesítette be Érdnek ezt a településrészét. Sajnos azonban a korábbi évek lendületéhez képest továbbfejlődni, egészen az 1980-as évek közepéig nem igazán tudott. Ennek oka volt az is, hogy az itt lakó emberek többsége vonaton ingázva Budapestre, vagy környékére járva másutt dolgozott. Keresetük után munkaadóik által befizetett kommunális adó, a munkahelyük szerinti közigazgatási szerveknél csapódott le, amelyből Érd község nem részesülhetett. Így Újtelepre is mindig kevés pénz jutott.

Újtelepnek, az Érd –Nagyállomás-hoz kapcsolódó sajátos helyzetével, egy érdekes 1945 előtti helytörténeti adalékot említenék meg. Az állomást, amely 1896-ban épült, és a háborút megelőzően igen nagy teherforgalmat bonyolító objektum volt, csak a sorompón, és a vasúti síneken túli Tisztviselőtelep városrész felől lehetett megközelíteni. A vasútvonal déli oldalán ugyanis, a sorompótól (most a vasúti híd van e helyütt) egészen a már lakatlan területen lévő kis-sorompóig, (ez ma már nincs) egy a MÁV - nál még ma is használatos típusú betonkerítés húzódott. Az állomással szemben volt ugyan egy kulcsra zárt kapu, de az kizárólag csak akkor nyílt ki, amikor az állomásfőnök felesége, egy málházó kíséretében, aki a bevásárló kosarat cipelte, a boltba ment. Néha megnyílt ez a kapu még olyankor is, ha az állomás melletti uradalom (1945 után Tsz. majd Dohánykutató) tisztartója Kapitány úr, puskájával a hóna alatt, szép vadászkutyája kíséretében nyulászni indult az állomással szemközti területre, ahol akkor még búzaföldek voltak. Újtelep felől az állomás épülete csak úgy volt megközelíthető, hogy az utazni szándékozó – akárha az állomással szemben lakott is – elgyalogolt az országútig, (akkor 7. sz. műút), azon felment a sorompón túl lévő „Állomás utcáig”, (ma a Tüzép telep területe) majd azon eljuthatott az állomás épületéig. A peronokat szigorúan csak az állomás épületéből kilépve lehetett megközelíteni. Az állomás másik oldala felől is végig kerítés, és ezen is kapuk voltak. Ezeket a kerítéseket a háborút követő évek elsöpörték, lerombolták. Azonban a déli oldalról, tulajdonképpen még ma is csak így lehetne szabályosan elérni az állomást a MÁV előírásait követve. De már azzal a különbséggel, hogy még többet kellene gyalogolni, mivel az állomáshoz vezető utca megszűnt.

A Nagyállomásnak volt egy igen szigorú állomásfőnöke nemes Németh László úr személyében, akit magát ugyan nem kívánnék vissza mai életünkhöz, de az általa megkövetelt és fenntartatott rendet, fegyelmet, azt igen. Beosztottaitól kemény tartást követelt, egy forgalmistának legkevesebb három pár fehér kesztyűjének kellett lenni azért, hogy ha kicsit is piszkos lett valamelyik, azonnal cserélni tudjon. Vonatot csak kifogástalan öltözékben és szabályzat előírta testtartásban tisztelegve, volt szabad fogadni. A személyvonatok fogadásához, a forgalmistán kívül, ő maga is kiállt az állomás épület elé. Az utasoktól is maximális fegyelmet követelt az állomás egész területén. Ha netán valaki útlerövidítésként merte volna azt megtenni, hogy a kerítésen átmászik, az bizony számíthatott arra, hogy a málházók (tíz fő volt, ebből legalább négy mindig szolgálatban) megfogják, másnap vagy még aznap a csendőrök megkeresik, és a büntetés nem marad el.

Az igazsághoz tartozik azonban, hogy nemcsak az esetleges renitenskedőket figyelték a vasutasok, de az állomás környéke rendkívüli tisztaságának és rendjének fenntartása is feladatuk volt, egyéb munkájuk mellett. Az állomás területén egy eldobott cigarettavég nem lehetett, és nem hogy papír szemét, de

még egy sínek közé nőtt fűszál sem volt található. Minden nyáron a tanítási szünetben, iskolás gyerekek mentek az állomásra "gázolni", ahol ezért fizetséget kaptak. Lejárt vonatjegyét senki nem dobhatta el mint az manapság szokás, s a tehervagonokat is kirakásuk után a fuvarosoknak nagyon tisztára ki kellett takarítani. A földre hullott szemetet fel kellett szedni, a mulasztók kemény pénzbüntetést fizettek.

Ma sajnos nem így van, s ez meg is látszik az állomás környékének elhanyagoltságán. Ma szabadon lehet vandálkodni, tönkretenni a közvagyon, figyelmen kívül hagyni a viselkedéskultúra írott és íratlan szabályait. Rendszerváltozásunk után elhamarkodottan magunkra húzott fenenagy liberalizmusunknak tág teret engedve, ma megtorlatlanul lehet a vonatok bőrüléseit felvagdosi, falain tenyérnyi helyet sem hagyva a firkálásoktól. Valamikor piszkos ablakkal vonat nem hagyhatta el a pályaudvart, ma az utas nem gyönyörködhet a tájban, mert az üvegen nem lát át a kosztól, de a vandálok festései, karcolásai miatt sem. Akár vadonatúj objektumokat is lehet büntetlenül tönkretenni úgy, hogy az máris a lepusztultság érzetét kelti. Graffitik, utcai szemetelés, zöld felületek tönkretétele stb. „Ez ma már a módi”. S ez már a ló másik oldala is egyben, amin sajnos átestünk, s ez valójában senkinek nem jó. Már csak azért sem, mert a rongálások helyreállítása rendkívül költséges, és hát mi tagadás, ez mindannyiunk zsebét terheli. Mégiscsak a rend, a fegyelem mindenki által való megtartása az, ami közérzetjavító tényező, és ami feltétlen előbbre vinné az emberiség jó irányú fejlődését. Talán egyszer ismét eljutunk odáig, hogy mások munkájának megbecsülése, az értékek megőrzése, a szépnek csodálása, és az emberek egymás iránti szeretete, tisztelete jön újra divatba, és nem a vandalizmus esztelensége fog körülöttünk mindent tönkretenni.

(Na, ez csak egy kis kitérésem, elkalandozásom a mába abból a múltból, amikor egynapi fizetésem bánta büntetésként, mert Budapesten a Kossuth Lajos utcában a Puskin mozi előtt földre dobni merészeltem lejárt villamosjegyemet. Ez akkor nem maradt megtorlás nélkül, de örökre hálás vagyok az engem kioktató és megbírságoló rendőrnek, mert én akkor megtanultam és máig betartom, hogy közterületen nem szemetelek. Pedig annak már bizony legalább ötven éve. Igen, akkor magam is hibáztam, ma pedig mélységesen elítélem azokat, akik ugyanazt teszik.)

Érd Nagyállomás, valamikor még a '30-as években.

akkor, – de még később is, egészen a háború utánig, – ilyen feszes vigyáz állásban fogadta az állomás személyzete, az érkező vonatokat.(fehér felsőben az állomásfőnök, a forgalmista, és egy málházó)

Mára már nagyon indokolt, lenne az állomásépülethez vezető aluljáró megépítése is, amihez a MÁV-nak soha nem fűződött különösebb érdeke. A városnak meg pénze nem volt rá, hogy az létrejöhessen. Csak reménykedhetünk, hogy végre ez az évtizedes, sőt 1896 óta eltelt éveket figyelembe véve immáron évszázadosnak is mondható újtelepi probléma, egyszer talán mégiscsak megoldódik.

Különösen a nyolcvanas években, a Nagyállomás amolyan tároló állomás volt, állandóan akár több tehervonat szerelvény is állt benn tartósan az állomás vágányain. Ezeket, ha utazni akartunk Újtelep felől, meg kellett kerülni, vagy azokon át kellett mászni, esetleg alatta átbújni. Vérmérséklete, bátorsága, sietsége szerint ki melyik megoldást választhatta. Igaz, ki volt téve egy kis tábla, hogy a „Vágányokon átgátni tilos”, de az, hogy akkor hát mégis hogyan, az már a MÁV-ot nem igen érdekelte. Maradt a hallgatólagosan eltűrt szabálytalanság. Aztán ha valami baleset történt, – mert sajnos történt néha az is – természetesen minden esetben a balesetet szenvedett volt a hibás. Nemhogy elszenvedni, de még a látványa is borzalommal töltötte el sokszor az embert, amint mondjuk egy kismama akár babakocsijával is, átgúrta magát egy vagon fékezőállásán. Néha még több szerelvényen is kénytelen ismételve azt, s amik minden bejelentés nélkül bármikor megindulhattak. Nemegyszer elő is fordult ilyen. Napirenden volt, hogy egy testesebb, vagy idős ember, ha nem időben jött ki az állomásra, és nem tudta magát átgyömöszölni a szerelvényen, kénytelen volt azt megkerülni, egészen a hídig gyalogolva, majd vissza az állomásig. Mire ez megtörtént, bizony nemegyszer a vonat meg elment, az utas lemaradt. Magam is jártam így. Újtelep meg csak sokasodott, igen sok ember ingázott naponta, (ingázik ma is) bosszankodva az áldatlan utazási körülmények, kényelmetlenségek miatt. Tényleg meg kellene már építeni azt az aluljárót.

Lehet, hogy a gazdasági helyzet kényszere, de inkább csak az emberi butaság volt okozója Újtelep úthálózata máig ható tönkretételének. 1945 után a '40 -es évek utolsó éveiben, óriási forgalom bonyolódott az akkori 7. sz. Országos Főközlekedési úton, és az Érdet ugyancsak átszelő két vasútvonalon. Hétvégeken, vagy az ünnepeken szinte negyedóránként, de voltak órák, hogy ötpercenként indultak Budapestről az úgynevezett „Filléres IBUSZ” vonatok, amelyek a most már mindenki számára elérhető Balatonra vitték, és hozták a kirándulókat. Ezek a vonatok olyan tömegben közlekedtek, hogy az 1855-ben megépült, és helyenként még csak egyvágányos kiépítettségű Déli-vasút képtelen volt ezt a forgalmat elbírní. Ezért a vonatok egy részét Kelenföldnél a Pusztaszabolcsi vonalra tették, így azok Érd Nagyállomáson keresztül Pusztaszabolcs – Börgönd – Szabadbattyánon át, érték el a Balatont. De indultak IBUSZ vonatok Pécs környékére is. A nagy forgalomban, a közúti járműveknek sokszor 20 - 25 percig is rostokolni kellett az érdi sorompónál, mivel azt a nagy vonatsűrűség miatt nem nyitották fel minden elhaladó vonat után. 1949 -'50 -ben aztán megépítették a sorompót kiváltó aluljárót, amin most a vasúti híd ível át. A munkálatok során a

bevágás földkitermelését egy nagy vonóvedres kotrógép végezte, a kitermelt földet néhány teherautó szállította el. Szállítóeszköz akkoriban kevés volt, s hogy ne kelljen messzire vinni a földet, ezt úgy oldották meg, hogy a környező utcákra hordták fel, és azokon szétterítették. Volt utca, ami ez által eredeti szintjéhez képest 20 - 30 cm-t is megemelkedett. A Csalogány utcában, ahol magam is laktam, kisvasúti vágány volt lefektetve, azon csilléken tolták végig – egészen az állomásig, – és borították ki az agyagos sárgaföldet. A keletkezett irdatlan nagy sarat a lakosság úgy próbálta közömbösíteni, hogy bele hordta a hamut, de az egyéb háztartási szemetet is. Így azután az utcák szintje még tovább magasodott, s ez a balfogás sajnos máig kihat Újtelep úthálózatának igen rossz minőségére.

A vasúti aluljáró építésének időszakára a közúti forgalmat elterelték. E célra a Bagoly, a Kossuth Lajos, a Vörösmarty, a Főnök, az Esküdt és az Elnök utcák alépitményét zúzottkőterítéssel megerősítették, s ezeken az akkor még aszfaltozatlan utakon bonyolódott a forgalom. Ennek az akkori forgalomelterelésnek köszönhető az említett utcáknak jelenleg is viszonylagosan jó minősége, a szilárd, megtömörödött alépitményük miatt.

Valaki egyszer azt írta az „ÉRDI ÚJSÁG” egy cikkében, hogy az érdi közúti vasúti átjáró szintbeli kereszteződésének kiváltásaként készült aluljárót, azért kellett megépíteni, mert az akkori politikai elit, – kiváltképpen Rákosi és Gerő – Balatonra utazását akadályozta az érdi sorompó. Ez képtelenség, hiszen az akkori politikusok közlekedését maximális biztosítással szervezték, egy sorompó sohasem tartóztathatta fel mozgásukat egy másodpercre sem. S hát azok nem is utaztak minden hétvégén a Balatonra, lévén egyéb dolguk, és lehetőségük is. Ugyanezen cikkben arról is olvashattam, hogy nagyon nagy volt a sár Érden, és Gerő kedvezni akart az érdieknek, azért építtette meg az aluljárót. Na ez meg tömör badarság, hiszen a nagy sár éppen az aluljáró megépítése után, az építési technológia következményeként keletkezett, arról nem is beszélve, hogy előtte a környéken sehol sem volt sár, mindenütt járható, jól kitaposott, viszonylag sármentes földutak voltak.

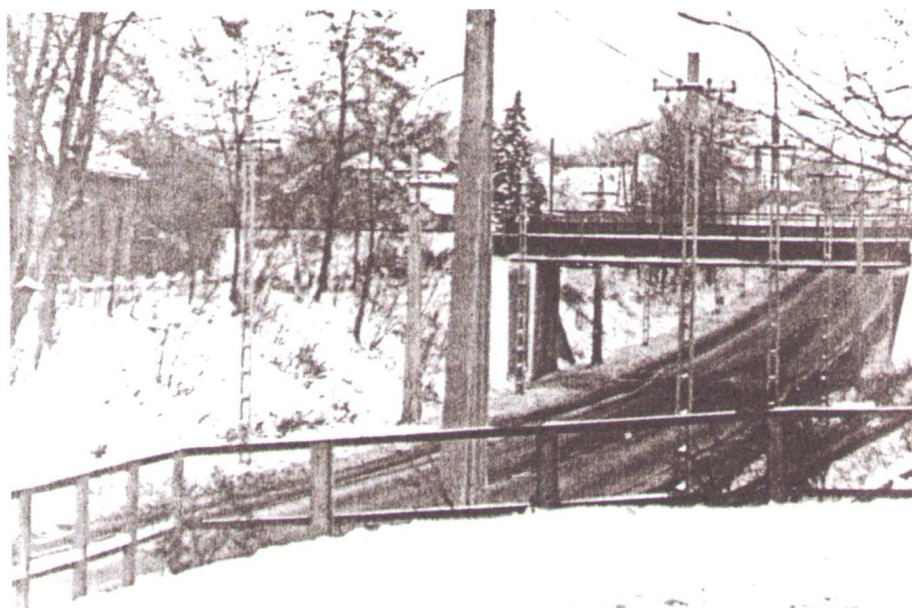
De hát nem is Gerő, és nem is Rákosi közvetlen utazási érdeke, s különösen nem az érdiek érdeke miatt kellett az aluljárót megépíteni. Nem ez volt a fő ok, minthogy az sem, hogy az autósoknak sokat kellett „sorompózni”. Sokkal magasabb szempontok motiválták az aluljáró megépítésének szükségességét.

Községünket átszelő 7. számú Országos Főközlekedési út, már a második világháborúban is igen nagy stratégiai fontossággal bírt, más útvonal akkor még nem lévén, itt bonyolódott az ország délnyugati irányú forgalma, ez kötötte össze Székesfehérvárt, valamint a Balaton térségét a fővárossal. Mint fő felvonulási útvonal, különös hadászati jelentőségű státuszát a háború után továbbra is fenn kellett tartani, és kiemelten kellett kezelni. (lásd pl. később az 1956-os forradalom idején a szovjet tankok Székesfehérvárról sürgős Budapestre vonultatása) Lehetővé kellett tenni mindenütt országos főútvonalainkon a gyors, akadálymentes mozgást, s e koncepciónak volt része az érdi vasúti kereszteződés megoldása is. Ehhez pedig nem Gerőtől, és nem is Rákositól, hanem azok „főnökeiktől” Budapesttől távolabb, egy kicsit keletebből jött az ukáz.

Ám akárhonnan is eredezett a gondolat, vagy a parancs, nekünk, érdieknek mindenképpen előnyös volt, mert gazdagabbak lettünk általa egy korszerűbb útvonalszakasszal.

Az előbbieken már vázolt okokból eredően, Újtelep utcáinak állapota viszont az évek során szinte katasztrofálissá vált. Rendbe hozásukra, aszfaltborításos felújításukra sohasem volt kellő anyagi forrása a városnak. Amikor Újtelep odáig jutott a '80-as évekbeli fejlődésében, hogy mód nyílt a vezetékes gáz bevezetésére, ingatlanonként 3,000 Ft hozzájárulást kellett befizetni az itteni lakosságnak. Azonban az akkori Városvezetésnek sikerült egy olyan kedvezőbb megvalósítási szerződést kötni a kivitelezővel, ami csökkentette a költségeket. Felmerült a lehetőség, hogy vagy visszaadják a fel nem használt pénzt, (ingatlanonként kb. 1,000 Ft) vagy ezen úgy amennyire, de rendbe hozzák az utakat. A gázvezetékek kiásott árkaiból felszínre kerülő friss agyagos föld ismét csak tovább rontotta útjaink állapotát, ismét csak sarat tapostunk autóinkkal, ezért hát nem a pénz visszautalását választottuk. A Városvezetés nagymennyiségű bányakőport vásárolt, és ezt terítették el az elegyengetett utakon s lehengerték. Ez az útjavítási módszer aztán elég hosszú időre meg is oldotta az újtelepi utcák normális közlekedését, mivel az utak felületére felhordott kőpor minél többször megázott és minél több jármű közlekedett rajta, annál jobban tömörödött és szinte vetekedett az aszfalt minőségével. Sajnos azonban mára már sok helyen ez is tönkrement, hiszen semmi nem tarthat örökké.

Az 1949 -1950-ben létesült közúti aluljáró, a 7.sz. főúton, a pusztaszabolcsi vasútvonal alatt. Tárnok felől jövet nézve.

És ha már Újtelep útjairól esett szó, egy-két gondolat erejéig essék még szó az Érdet átszelő, Újtelepet is érintő 7. sz. főútról, valamint annak a háború előtti időszakában szokásos karbantartásáról is. Az úton, mely állami kezelésben volt, (ennek környékén telt el gyerekségem időszaka) abban az időben viszonylag kevés gépkocsi közlekedett, leginkább lovas kocsik vették igénybe. Az egész Érden akkoriban, talán ha öt-hat autó lehetett, így inkább csak átmenő gépjármű forgalom bonyolódott itt. A jól megépített út, nem is nagyon károsodott, inkább

csak az állandó tisztántartása volt feladata a meghatározott kilométer szakaszokért felelős útkarbantartóknak, akiket abban az időben „*útkaparóknak*” hívtak. Fő feladatuk az elütött állatok eltakarítása, az út menti árkok tisztántartása, valamint a lovak elhullajtott potyadékának eltakarítása volt. Ám ez utóbbiban tavasszal „besegítettek” a környékbeli asszonyok is, akik igyekeztek vödörbe összeszedni ezt az akkor értéknek számító biológiai mellékterméket. Ugyanis, ezt használták kötőanyagul a vályogból épült házak lehullott sárvakolatainak kijavításához, néhol pedig még a kamrák, de esetenként még a szobák földes padlóinak felújításához is. Ez volt az úgynevezett „*tapasztás*”, ami bizonyára furcsának tűnhet napjainkban, de ez akkor még természetes volt, bár nem általános. Az útkaparóknak az állam lakást is biztosított, ezek voltak az „*útkaparó-házak*”. Az Újtelepi útkaparó háza a Bagoly utca sarkán, a mai patika helyén állt, egészen közel a betonúthoz. Pásztor bácsi a mi útkaparónk, egy középkorú jovialis ember volt, közfeladatát magas szinten igyekezett ellátni, és kereset kiegészítésül nyáron dinnyét is árult. A szobakonyhás ház szobáját minden nyáron kiürítették, és telehordták dinnyével. Ilyenkor a háromtagú család, a konyhában húzódott össze. Gyakori vásárlójuk voltam magam is gyerekkoromban, mert nem tudom hol termett, de nagyon finom sárga - és görögdinnyéket lehetett náluk kapni. Útkaparónk, – mint általában minden más útkaparó is – tehenet is tartott, hiszen a feladatát jelentő, árkok tisztítása, lekaszálása ingyen takarmányt biztosított a jószág számára még télire is. Egy időben mi is tőlük hordtuk a tejet. Éva lányuk, iskolai osztálytársam volt.

Még megemlíteném, hogy a 7. sz. főút újtelepi szakaszán, a sorompótól egészen Érd délnyugati határáig, mindkét oldalon vastag, nagy koronájú szederfák voltak. Ezek árnyat adtak, de a '40-es évek háborús időszakában az újtelepieknek mellékkereseti lehetőséget is. Ugyanis divatba jött a selyemhernyó-tenyésztés, aminek művelésében különösen a gyerekek jeleskedtek. Ők tudtak könnyen fára mászni falevelet szedni. Kellett az ejtőernyő a honvédségnek, s ehhez „gyártották” a selyemszálat a selyemhernyók. Ezeknek a hasznos, de igen falánk kis rovaroknak pedig a szederfa levele volt a táplálékuk. A kis hernyók egy idő után bebábozódtak, benne hernyó lepkévé változtak. A selyemhernyógubóról (báb) aztán gyárban lefejtették a selyemszálakat. A gyűjtőknek időben kellett a gubókat leadni, mert a lepke abból egy bizonyos idő után már ki akart jönni, és kirágta a gubót, ami folytonossági szakadást idézett elő a szálakban s ekkor az már nem volt lefejthető.

Mai napig sem sikerült megtudnom, hogy ezt a főközlekedési betonutat, az érdi köznyelv, miért hívta sokáig „*topekának*”. Ha sár volt a házak előtti földutas járdán, azt mondtuk: menjünk ki inkább a topekára, ott az nem sáros. Később aztán már inkább a „*műút*”-nak neveztük.

Még 1995-ben olvastam az ÉRDI ÚJSÁG - ban egy cikket, amelyből megtudhattuk Késő Géza bácsi mérnök úrtól, Érd mai napig is használatos utca neveinek kialakítási szisztémáját, amelyet 1947-ben fogadott el az akkori Elöljáró Testület. De talán kevésbé ismert, hogy még ezt megelőzően, közvetlenül a második világháború befejezése után is volt utcánév változtatás Újtelepen. Székesfehérvár irányába haladva, baloldalon az utcák például férfi keresztnévvel kaptak. Mégpedig úgy, hogy egy-egy utcát, olyan benne lakó élő személyek keresztnévvel illették, akik köztisztvisleti megbecsülést élveztek, vagy egyéb érdemeik voltak. Példának említenék két utcát: a mai Csalogány utca a József utca

nevet viselte, mivel itt lakott Csobánczy József, aki az első világháborúban vitézi címet kapott. Az ezzel párhuzamos következő utca lett a Zoltán utca, ahol a helyi közmegebecsülésnek örvendhető Kiss Zoltán iskolaigazgatónak volt a lakóháza.

A mai értelemben vett Újtelep, – kialakulásának időszakában – nem volt egységesen összefüggő település, és az egymástól elkülönülő településrészek, külön elnevezéseket is kaptak.

A balatoni műúton Székesfehérvár felé haladva, a vasútállomástól déli irányba alakult ki a Szent István telep - nek (Szentistván-telep) elnevezett településrész, és a Szent Ilona Otthon-telep - (Szentilona-telep) nek is nevezett rész, míg a déli vasúti töltésen túli terület, a Szent Imre telep (Szentimre-telep) elnevezést kapta. Hová mész? - hangzott a kérdés. Megyek „szentistvánba”, hol laksz ? - „szentimrében,”- volt rá a válasz.

Egy részét OFB - telep - nek is nevezték, mivel itt az Országos Földosztó Bizottság, kedvező fizetési feltételekkel juttatott telkeket köztisztviselőknek, iparosoknak, hadirokkantoknak, hadiözvegyeknek, vitézeknek. (ez utóbbiaknak ingyenesen) Ezek voltak az úgynevezett „juttatott földek”.

Később, az új térképezés következtében ezeknek az elkülönülő, majd fokozatosan összeépülő településrészeknek nevei kikoptak a köztudatból, és Székesfehérvár felé haladva, a sorompón túli (ma híd) terület, összevonva közös néven, az **ÉRD IV. kerület, Sasváros** elnevezést kapta. Az elnevezés nem volt új keletű, mivel korábban, a háborút megelőző időkben, már nevezték Sasvárosnak Újtelep egy részét.

Újteleptől északkeletre eső, a vasútvonalon túli városrészt **Tisztviselőtelep** - nek nevezték el. Ez nem tartozott Újtelephez, tőle elválasztotta a vasút, és itt valóban többnyire tisztviselők laktak. Ez a településrész ma Érd III. kerülete, ahol a háborút megelőző években viszonylag kevesen laktak, de sok budapesti lakosnak volt itt vikend telke, esetleg kisebb vikendházzal. A viszonylag gyér beépítettségű terület infrastrukturális elmaradottsága miatt, az itteni lakosok egy része üzletbe, iskolába, templomba az Újtelepre járt, más részük az Újfaluba, attól függően, hogy lakása, háza melyik településrészhez esett közelebb. Kereskedelmi ellátottságot itt mindössze egy vendéglő-kocsmá jelentette az állomás mellett, ami Schober kocsmá néven működött, majd ez 1942-ben családunk tulajdonába került, s azt, nagyapám vezette. Ez volt a **Mézes**-féle vendéglő.

De ugyanez jellemezte a „faluból” a sorompó felé jövet, (ma már aluljáró van itt) az országút és a Déli-vasút közé szorult részt is, amelyet egy időben **Károlyi-telep** -nek is nevezték. S ahonnan vásárolni, iskolába, templomba sokan, szintén az Újtelepre jártak át, mások pedig Újfaluba. Ezek az eléggé szétszórt településrészek nem voltak összeépültek, mint manapság. Nagy üres, vagy éppen mezőgazdasági művelés alá vont területek (búza, kukorica, lucerna, stb. földek) ékelődtek közéjük. Átjárhatóak voltak, mert burkolatlan, de viszonylag jó állapotú földutak kötötték össze őket. Csapadékosabb időszakokban néha ugyan gondot okozott a felázott talaj.

A településrészek elkülönültsége miatt, ha az embernek mondjuk „szentistvánban”, vagy „szentimrében” akadt dolga, úgy érezhette, mintha egy másik faluba vagy községbe kellett volna mennie.

Újtelep helytörténetéhez meg kell még említenem, hogy a II. világháború befejezése után nem sokkal létesült itt az első újtelepi óvoda, mely kezdetben a Holló-téri iskolaépületben működött. Az óvodát két lelkes az újfalui, Keresztes Nővérek zárdájából kijáró apácanővér, Vera és Sarolta nővérek vezették, míg működésüket az állam 1948-ban betiltotta.

A gyerekek és szüleik, de Újtelep egész lakossága szerette, tisztelte a nővéreket, s a községi előljáróság is nagyon meg volt elégedve munkájukkal. Azonban az új politikai irányzat élharcosai, a feltörekvő demokratikus politikai pártok korifeusai „aggódva figyelték” az érdi óvodákat működtető egyházi személyek tevékenységét. „*Félő, hogy a gyermekek nem demokratikus irányban lesznek foglalkoztatva,*” volt, a kifogás ellenük. A községi előljáróság képviselőtestületének 1948. november 18. án megtartott közgyűlésén meghozott határozatával, „*a lakosság többségének követelésére*” (?) hivatkozva, az egyházi kezelésű óvodák működését beszüntették. Ehhez a politikai döntés alapja, – melynek előkészítésében döntő szerepet játszottak a Nemzeti Bizottság helyi képviselői, valamint az MNDSZ helyi szervezetének hangadói, – nem más volt, mint, hogy a pártirányítású hatalom számára tűrhetetlen volt, hogy: „*az egyház tagjai bármilyen kis mértékben is, befolyást gyakorolhassanak az ifjú nemzedékre*”.

Ezután az újtelepi óvoda, már államilag meghatározott irányelvek alapján, községi kezelésben működött tovább az iskolaépületben.

Később új óvoda létesült, – a Harkály utcában alakítottak át erre a célra egy volt magánházat, – amely nyugdíjba vonulásáig Szegedi Sándorné „Piroska néni” vezetésével működött.

Lélekszám gyarapodása miatt is, már az 1960-as évek közepén igényelte Újtelep, hogy helyben legyen orvosi rendelője. Gépkocsija elvben már mindenkinek lehetett ugyan, (felszabadult a korábbi zárlat) azonban a kereseti lehetőségek az autó birtoklását még nem igen tették lehetővé minden család számára. Autóbuszjárat pedig, amely összekötötte a településrészeket, igen gyér volt, napjában egyszer- kétszer volt csak lehetőség autóbuszra szállni. Maradt tehát a gyaloglás, esetleg a kerékpár, s néhány motorkerékpár, mint városrészeket összekötő közlekedési eszköz. Többször vetődött fel tehát a gondolat, hogy itt az Újtelepen is kellene orvos lakást és rendelőt létesíteni. Újtelepnek ugyanis volt már orvosa, de az a Postástelepen lakott, és Újfaluban rendelt. A helyi rendelő kialakítására az akkori városi előljáróság megvásárolt egy családi házat a Bagoly és Fehérvári út sarkán. (Bagoly utca 2/a)

Csakúgy, mint manapság, akkoriban is szűkösek voltak a város anyagi forrásai, s amire nem igen akadt pénz, azt a kor szokása szerint a lakosság úgymond „*társadalmi munkában*” csinálta meg, hozta létre. A nemes cél érdekében végzett munka, szabadidő feláldozást jelentett, amit mindenki szívesen vállalt a várható előny, a könnyebbedés érdekében. Örömmel, és lelkesen vettem részt magam is e társadalmi munkában. Mi, újtelepiek mindannyian örültünk annak, hogy ezután nem kell a „faluba” bumlizni egy injekcióért, nem kell éjjel orvosért szaladni a központi rendelő ügyeletére, hiszen akkor még a telefon ellátottság is nagyon rossz volt Érden. Magán telefon csak, mint fehér holló létezett. Hittük, hogy munkánk nem lesz hiábavaló fáradság, reménnyel és sok fizikai erőfeszítéssel, de végül elkészült a rendelő. Orvos is volt Dr Meggyesi Péter személyében, és beteg is bőven akadt. Újtelepiek tehát boldogan vettük birtokunkba ezt a megint egy kis fejlődésünket felmutató új intézményt. Csakhogy

egy idő után, és nem is olyan sokára, akadt valahol egy „okos” ember, aki kitalálta, hogy az újtelepiek egy része járjon csak szépen továbbra is a központi rendelőbe, ide Újtelepre pedig járjanak a betegek távolabbi részekről, például még Tárnokról is.

Ennyit ért nekünk, újtelepieknek társadalmi munkánk erőfeszítése, és akkori előjáróink szavahihetősége. Hiszen azt mondták, csináljátok csak meg, saját magatoknak csináljátok. Megcsináltuk, aztán mások élvezték munkánk eredményét.

Érdemes lenne egyszer feldolgozni az Érden működő mozik történetét. Talán valaki egyszer majd ezt is megteszi. A mozikról itt tehát csak annyit, hogy működött egy az Újfaluban, egy Érdligeten, később a háború után már lett mozija Ófalunak is, de egy időben az Újtelepi iskolában is voltak rendszeres keskenyfilmes mozielőadások.

Természetesen a legnagyobb, a Jungmayer -féle mozi volt a két vasút között, az akkor még Mária utcában. A ma is meglévő hajdani moziépület, az időközben Alispánra keresztelt utcában jelenleg bútoráruházként funkcionál. Kevesek előtt ismert azonban, hogy Jungmayer úr még a háború előtt felépítette második moziját is Érden a Tisztviselőtelepen. Ez a mozi, helyileg az akkori saját tüzelő - és építőanyag telepén, a mai Tolmács utcában, a mostani "KRAUSE" ipartelep területén volt. A még befejezetlen épületben már voltak kezdeti vetítések is, de közbejötték a II. világháború fronteseményei, melynek során az épület megsérült, és ki is fosztották. Jungmayer úr feltehetően a saját téglagyárában selejtnek minősült téglát akarta hasznosítani, amikor abból építtette fel ezt a moziját. A rosszul kiégett téglákból épített, külsőleg még vakolatlan falak az esőzések következtében mállani kezdtek, így a mozi lebontásra került. Sorsa azonban nem csak az enyészet, a háborús sérülés, hanem jó érdi szokás szerint, a széthordás áldozata is lett.

Érd helytörténetével kapcsolatban említtem, hogy az „ÉRDI KRÓNIKÁ”-ban, mely sajnos több helytelen közlést is tar talmaz, – egyszer arról olvashattam, hogy az érdi állomást (Nagyállomás) a háborúban a német csapatok felrobbantották. Majd pedig másutt, nevezetesen egy az ÉRDI ÚJSÁG-ban közölt dolgozatban pedig arról, hogy bombatalálat érte. Nos, természetesen ilyet csak azok írhattak le, akik hallottak valamit az érdi állomás megsérüléséről, de maguk, minthogy még nem is éltek, ez időben, nem tudhattak arról, hogy valótlan írnak. Az érdi nagyállomás ugyanis viszonylagos kis mértékben valóban megsérült, – aknatalálat érte a keleti traktus földszinti sarkát, – de nem robbantották fel, és bombatalálat sem érte. A frontesemények során azonban kigyulladt és teljesen leégett az állomás fából épült raktárépülete.

Itt pedig megemlékezem néhány, az 1920 - 1930-as években Érd-Újtelepen élő, és tevékenykedő prominens személyiségről, kiknek életrajzi adatait egy 1937-ben kiadott Fejérmegyei évkönyvből gyűjtöttem ki.

(az átvett adatokat azonban saját személyes, és velük, kapcsolatos ismereteimmel is kiegészítettem)

„BOGNÁR GYÖRGY: *gazdálkodó, Érd. 1898-ban Érden született. Iskoláit Budafokon végezte, mezőgazdasággal foglalkozott. 1927-ben lett önálló gazda. Cca. 150 hold bérleten gazdálkodik. A világháborúban az orosz és román fronton küzdött. Volt községi képviselő. Neje: Karlovics Vera. Atyja, törvhat. biz. tag volt.”*

Kiegészítésem: Bognár Györgynek komoly tejgazdasága volt, és újtelepi, de községi viszonylatban is meghatározó személyisége volt Érdnek. A város vezetésében, községi képviselőként is szerepet vállalt. Vendéglős is volt, sokáig övé volt a Fehérvári és a Sós-kúti (Zámori) út sarkán ma is meglévő vendéglő, korábban pedig a "Feketesas" vendéglőt is kezelte. (ami nem azonos a mai Feketesas vendéglővel) A II. világháború fronteseményei alatt civilként megsebesült, egy orosz katonai teherautó többször leszakította az egyik karját.

„CSONKÁS JÁNOS: *MÁV. asztalos, Érd-Újtelep. 1896-ban született Perkátán. Iskoláit Csurgón végezte. A 48. gy. e. - hez vonult be 1915-ben és 1917-ben lépett a MÁV szolgálatába. Háza, melyben az Újtelepi Olvasókör székel, saját szerzeménye. Előbb alelnöke, egy éven át pedig elnöke volt a körnek. Neje: Radák Karolina, gyermekei: Irénke, János, László és Erzsébet.”*

Kiegészítésem: Csonkás családban később született még egy leánygyermek, Zsuzsa, és egy fiú, Gyula. A II. Világháborút megelőzően, majd utána is még sokáig, Csonkás úr kezelte a saját házában működő Újtelepi Posta Kirendeltséget. Később a Kirendeltség Hivatallá bővült, ez lett Érd 4. sz. Postahivatala, melyet már családtagjai, gyermekei kezeltek. Később a hivatal áttelepült más helyre.

„ÉNEKES NÁNDOR *ny. Bszkrt. ellenőr, Érd - Újtelep. 1885-ben született Alsónyársadon. Iskolái végeztével az apai birtokon gazdálkodott. Katonai szolgálata után a budapesti villamosvasút szolgálatába lépett. Végigküzdötte a világháborút. Leszerelése után visszatért a Beszkarthoz. Megbízhatóságáért pénztárkezelő lett, majd 1924-ben ellenőrré léptették elő. 1934-ben mint e. oszt*

ellenőr ment nyugdíjba. Elnöke az Érdi-Újtelepi Polgári Olvasókörnek. Neje: Szabó Borbála, gyermekei: Mária és Ágnes.”

„KISS ZOLTÁN :iskolaigazgató, Érd - Újtelep. 1891-ben született Budapesten. A középiskolát és a képzőt a fővárosban végezte. 1913-1933-ig Előszálláson működött, mint állami elemi iskola igazgatója. Onnan hasonló minőségben Érd-Újtelepre helyezték át. Népművelődési előadó, a Polgári Olvasókör volt elnöke. Felesége: Jankovics Malvin okl. állami tanítónő. Gyermekei: Jolánka okl. tanítónő és Piroska.”

Kiegészítésem: Felesége, Malvin néni, és leánya Jolánka, ugyancsak az újtelepi iskolában tanítottak. Kiss Z. úr volt az újtelepi elemi iskola igazgatója, egyben az egyházközség világi elöljárója és kántora is.

„vitész SIMA KÁROLY: malomtulajdonos, Érd. 1880-ban született Ipolyságon. Iskoláit Szombathelyen végezte, azután kitanulta a malomipart. Három évig tényleges katonai szolgálatot teljesített a vártüzéreknel. Alighogy leszerelt, kitört a világháború, 36 hónapig volt a fronton és ott volt a gorlicei áttörésnél is. Egyszer megsebesült. Kitüntetései: kétszer I. o. kétszer II. o. ezüst, bronz v. é. K. cs. k. Mint tiszthelyettes szerelt le. 1924-ben vitézzé avatták. Több malomban, mint főmolnár működött. 1928-ban Bián üzlettárs volt egy malomban, végül 1934-ben felépítette Érden emeletes, motorhajtású malmát. Községi képviselő. Neje: Imre Mária - Róza.”

Kiegészítésem: Érd-Újtelepen alapított gőzüzem-hajtású, malmát később gázmotorhajtásúra alakíttatta, mely a kornak megfelelően igen korszerű volt, s melyet a háború utánig saját maga üzemeltetett. Később bérbe adta Müller János gazdálkodó malombérlőnek, aki mellesleg kisebb birtokán a Szent Imre telepen, gyümölcs - és mezőgazdasági termények termesztésével is foglalkozott. (Müller Gazdaság)

A malomépületet, ami 1935-ben lett kész, az 1933-ban Érdre kerülő, és Újfaluban élő Leszt Béla építész tervezte.

„SZEGEDI KÁROLY: kereskedő Érd. 1885-ben született Rákoscsabán. A középiskolát Esztergomban járva, a keresk. pályára lépett. Budapesten segédeskedett, majd 7 évig a Hangya üzletvezetője volt. 1928-ban Érden, az Újtelepen vegyeskereskedést nyitott. Végigküzdötte a világháborút. I. o. ezüst vitézségi érme van. Neje: Tunkl Borbála, Gyermekei: Borbála és Károly.”

Kiegészítésem: Szegedi úr üzlete volt a település legnagyobb vegyesboltja, a mai Fehérvári és Csalogány u. sarkán. Ez az akkori időben és helyi viszonylatban amolyan "kisáruház"-nak számított. Itt az élelmiszerektől kezdve kerékpáralkatrészekeken át ruhafélékig majdnem mindent lehetett kapni, amit csak a lakosság igénye elvárhatott, és nem kellett mindenért a "faluba" menni. Szegedi

úr ugyanitt benzinkutat is üzemeltetett, s az üzlet vitelében gyermekei, főleg Károly működött közre, a magánszektor felszámolásáig. Egy időben, házában, és kezelésében működött az újtelepi postahivatal is, majd az átkerült az utca másik oldalára Csonkás Jánoshoz. id. Szegedi Károly újtelepi üzletének megnyitása előtt Újfaluban, a Felső utcában működő HANGYA Szövetkezet üzletének volt a vezetője.

Néhány szóval megemlékezem a II. világháború Újtelepen zajlott eseményeiről.

A vérzivataros II. világháború itt is szétdúlta a családi fészkeket, innen is sokaknak kellett a behívóparancs hívó szavára katonának menni. Majd az oroszok malenkij robotra hurcolása is megtizedelte Újtelep ereje teljében lévő férfi lakosságát.

Érd e településrészének lakossága 1944 végére került front közelbe, ide karácsony estéjén, december 24-én jöttek be az oroszok, miközben Ófalut már december 6-óta uralták. Újtelepre a község déli oldala, a Benta felől érkeztek, s még a kerteken át is özönlött az orosz áradat. Malinovszkij 2. Ukrán Frontjának csapatrészei törtek itt előre, míg nyugati irányból Tárnok felől, Tollbuhin serege támadott. A két sereg itt egyesítette erőit – feltörve a Margit vonalat – és lendült tovább Tuszkulánun, Újfalun, Érdligeten át Buda előterébe, ahol további elkeseredett harcot folytattak a védekező magyar és német csapatokkal Budapest bekerítéséért. A csatározások következtében sok orosz katona sebesült meg. Ápolásukra a Holló téri iskola, (ami közvetlen előtte a német katonák elszállásolási helyéül szolgált) és még néhány civil lakóház vált ideiglenes frontkórházzá, kötőzhellyé. Ezekben, a gyenge ellátottság miatt több orosz katona meghalt, őket a 7. sz. műút és a Csalogány utca sarkán létesített ideiglenes orosz temetőbe temették. Később exhumálva, a központi temető orosz sírkertjébe kerültek.

Újtelep lakossága a harci események időszakát többnyire a pincéikben – ha volt ilyen – vagy a telkükön hatóságilag kötelezően ásott légó óvóhelyeken (bunkerekben) élte meg. Lakásaikban több helyen az oroszok kvártélyozták be magukat.

Háborús civil áldozatok az Újtelepen

A gyilkos háború áldozatszedéséből Újtelep sem maradhatott ki, e településrészen is voltak atrocitások, részeg katonák randalírozásai, erőszakoskodásai, melynek során sajnos civil emberek is áldozatul estek. Első áldozat itt Molnár Béla barátom elbeszélése szerint id. Kemenczki Józsefné volt, aki az oroszok 1944. december 24-i bejövetelekor, környékbeli családok társaságában házuk pincéjében tartózkodott. Az oroszok mint mindenhol, itt is német katonát kerestek.

„Az idős Kemenczki néni nagyon jól beszélt a szláv nyelvet, s ezért az oroszoknak tolmácsolt. Amikor lejöttek a pincébe megszólalt, hogy ő megmutatja, hol vannak a németek. Át akart menni velük a műút másik oldalára, hogy megmutasson nekik egy házat, ahol németek voltak korábban elszállásolva. Pechjére hangosan mesélt az őt kísérő orosz katonáknak: nyémecki így, nyémecki úgy, és amikor az iskola közhez értek (ma:Holló-köz) az iskola közben megbíjt német katona, – vagy katonák – kilőtték a nénit, aki ott azonnal meghalt. A németek nem lettek meg.”
- mesélte el, Molnár Béla.

Hogy Kemenczki néni háborús áldozat volt arról tudtam, de, hogy hogyan halt meg, arra már nem emlékeztem.

Néhány további áldozat halálának körülményeiről viszont már személyes ismereteim is voltak.

BICSKEI MÁRIA : akit aknaszilánk találat ért, az érdi ideiglenes civil kórházban halt meg.

VARGA JÓZSEF és felesége: a 7. sz. főúton a filléres kocsmá környékén haladtak, miközben őket egy részeg katona gázolta halálra teherautójával.

BOGNÁR JÓZSEF: gazdálkodónak fél karját szakította le tőből, egy orosz katonautó.

BANDZI JÚLIA : 10 éves kislányt, (gyerekkori osztálytársam volt) a 7. sz. főút malom utcához közeli útszakaszán ugyancsak az oroszok gázolták halálra, igen súlyos, azonnali halált okozó sérüléseket szenvedve.

64 év múltán a levéltári anyagokban böngészve, akadtam rá, és Julira emlékezve, szomorúan tarthattam kezemben az eset orvosi szemléjének halott vizsgálati jegyzőkönyvét. Megrendítő volt számomra.

OKTATÁS, HITÉLET ÚJTELEPEN, ÉS AZ ÚJTELEPI TEPLOM ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE

Érd újabb kori történelmének egyik fejlődési állomásaként kell megemlítenem, azt az egyházközség-történeti dátumot, **1986. 08. 10.** amikor hosszú, évtizedes vajúadások közepette megépülhetett, és felszentelésre került Újtelep végleges római katolikus temploma. Melynek létrejöttében magam is igen tevékenyen részt vettem. A templomépítés gondolata tulajdonképpen már a húszas évek telepeseiben is felmerült, csak hogy nagyon hosszú, tekervényes, és buktatókkal telítődött utat kellett bejárni ahhoz, amíg Újtelep katolikus híveinek ez irányú évtizedes vágya valóra válhatott.

Mielőtt azonban részletesen rátérnék e templom megépítésének körülményeire, vissza kell nyúlni a kezdetekhez, meg kell emlékezni azokról a törekvésekről, melyeket a település kialakulásával szinte már egyidejűleg kifejtettek az újtelepi emberek. És azokról az igényekről is, amelyek bizony a munkás törekvések ellenére is sokszor csak nagyon sokára, és nehezen tudtak megvalósulni.

A '20-as évekbeli Újtelep lakosságának fokozatos létszám növekedése, természetesen magával hozta a kulturális és hitéleti igények növekedését is. Újtelepet ez időben, többségükben katolikus vallású családok lakták, akiknek hitbuzgalmát sokszor akadályozta – különösen a háború előtti években, – a nagykiterjedésű település közlekedési nehézsége. Legközelebb elérhető templom kezdetben ugyanis csak Ófaluban volt, amit leginkább gyaloglással lehetett elérni. Később már nagy könnyebbséget jelentett Újfalú 1927-ben elkezdett, majd megépült temploma. A református vallásúak, Újfaluba jártak istentiszteletre.

Újtelep lakossága mindig, de már a kezdetekben is arra törekedett, hogy önállóan teremtsen meg települése infrastruktúráját, így már korán felmerült egy misézőhely igénye is. Ez az egyre inkább erősödő lelkiigény, arra indították Érd esperes plébánosát Kúdo József atyát, hogy időnként Újtelepen is szolgáltasson szentmisét. Különös tekintettel arra, hogy több öregkorú nyugdíjas ember is választotta lakhelyeül Újtelepet ezekben az időkben, s akiknek már nehéz volt akár még csak az újfalui templomot is megközelíteni. A plébános úr a nyári hónapokban ezért szabadtéri szentmiséket tartott az egyik állomáskörnyéki családi ház teraszán, ahová a szertartási kellékeket lovas kocsival szállította ki. Télen ez lehetetlen volt, ezért mindinkább erősödött az a vágy, hogy legyen állandó, és

időjárás-független szakrális célokat szolgáló helyisége Újtelepnek. Már ekkor felmerült egy kisebb templom, vagy legalább kápolna építésének gondolata, azonban különböző nehézségek és buktatók miatt ez nem valósulhatott meg. Hiszen a településnek ekkor még iskolája sem volt, a gyerekek naponta gyalogosan jártak be az újfalui iskolába. Az állomás környékén lakó nagyobb gyerekekből néhányan, kényszerűségből még Kelenföldre is bevonatoztak. A helybéliek aláírásgyűjtést kezdeményeztek, (70 aláíró) azzal a kérelemmel fordulva Kúdó atyához, próbáljon valamit tenni, hogy mint a hitük gyakorlására, mint a gyerekek helybéli oktatására kedvezőbb megoldás születhessen.

Kúdó plébános úr, a mostani Csóka utcai templom helyén épült egykori családi házat (lásd fotómelléletek) kibérelte tulajdonosától, Burger Ignácné-tól. Ezt aztán a közfalak kibontásával, egy egytantermes iskolává alakították át, ahol a gyerekek kezdetben lócákon, vagy a földön ülve tanulhattak. Ezzel egyúttal, most már fedett helyen megoldódott a szentmisék tartásának lehetősége is, igaz pap hiány miatt egyelőre csak havonta két vasárnapon.

Ez az egyetlen és egy légtérű tanteremből álló iskola azonban hamarosan kinőtte magát, szükség lett hát valamiféle bővítési lehetőségre. Kúdó plébános, és Haám Artur helybeli birtokos uraknak sikerült a Vallás - és Köznevelési Minisztériumtól kieszközölni 3,000 Pengő segélyt, melynek felhasználásával megvásárolták a hátsó szomszéd telket, amin községi forrásból és részben közadakozásból egy újabb tanterem felépítésére nyílt lehetőség. Ez az iskolaépület a mai Holló téri iskola helyén állt, melynek déli traktusához egy kis, – kétoldalt szép színes üvegablakokkal díszített – szentélyt, (oltárfülkét) is építettek. A tanteremtől ezt egy elhúzható ajtó sor választotta el, amit a vasárnapi szentmisék alkalmával szétnyitottak.

Az így létrejött, most már két különálló épületből álló egy – egy tanteremből álló iskolát (Csóka u. + Hollótéri épület) a kezdettől nyugdíjba vonulásáig közmegebecsült Kiss Zoltán igazgató tanító úr vezette. Malvin néni a felesége ugyanitt tanított, és később leányuk Jolánka is az iskola tanítónője lett.

Évek során egymást váltó lelkivezetők pedig kezdetben: Kúdó József esperes plébános, Sugár Mihály, Mézes József, Palágyi Sándor, majd Német János káplánok, illetve lelkészek, ezután pedig 1958-tól, 27 éven át Dusik Tibor már mint az önálló Újtelepi Egyházközség plébánosa, működött itt. Utána sűrűn váltva egymást, különböző területekről érkező kisértő atyák jöttek szentmisét tartani, majd rövidebb hosszabb ideig Langhammer János, végül az új templom építését kezdő és befejező Dr Bélafalvy Imre voltak, Újtelep katolikus híveinek lelki gondozói.

Dusik atyáról még annyit megemlítenék, hogy miután Édről eltávozott, Agárdon kezdte meg új szolgálatát. A rendszerváltozás után a szerzetesrendek visszaállásakor, ő is visszatért rendjéhez és bekövetkezett haláláig a Lazarista Missziós papok rendjének budapesti rendházfőnöke lett.

A Sina-kastélyban működött KALOT-neptoiskola házi kápolnája (1940-es évek)

Az újtelepi kápolna első (eredeti) oltára

Érdi kiadványban jelent meg, egy téves képaláírással készült régi oltár, az ófalusi templomból került először a Sina-kastélyban működő házi kápolnájába, majd a nővérek Édről való eltávoztása (1940. június 15-én költöztetésük) után rövid időre az újfalusi templomba. Onnan pedig a. 1942-ben, én már ennél az oltárnál elsőáldoztam, később ministráltam is. Ekkor is Újtelepen volt.

II. világháború alatt frontkórházként működő iskolaépületben, az oroszok műtőjévé átalakították az újtelepi kápolna hányatott életében nagyon sokat költözött és pedig helyébe egy másikat szerzett valahonnan Német tisztelendő papnak, aki azt mondta, hogy mi lett a sorsa, hová került, arról már nincsenek ismereteim.

Az újtelepi kápolna első (eredeti) oltára.

Ez az oltár, az ófalui Sina-kastélyban működő vizitációs apácanővérek házi kápolnájában volt, majd a nővérek Édről való eltávoztása (1940. június 15-én Polgárdiba való költözködésük) után rövid időre az újfalui templomba került, onnan pedig az újtelepi iskola-kápolnába. 1942-ben én már ennél az oltárnál elsőáldoztam, később ministráltam is. De az oltár 1941-ben már Újtelepen volt. A II. világháború alatt frontkórházként működő iskolaépületben az oroszok

műtőasztalnak használták. Később az újtelepi kápolna hányatott életében nagyon sokat költözött ez az oltár, a '60-as években pedig helyébe egy másikat szerzett valahonnan Német tisztelendő úr. Végül is, hogy a fehér oltárnak mi lett a sorsa, hová került, arról már nincsenek ismereteim.

A Kúdó plébános úr által kibérelt családi házból, kialakított "első", újtelepi iskola-kápolna épülete a Csóka utcában.

A kápolnához utólag épített sekrestye és a régi harangláb.

A Holló téri tanterem építésének időszakához visszakanyarodva, ezen túl ebben az új épületben történtek a szentmisék. A Csóka utcai régi épület ettől kezdve már csak oktatási célt szolgált. Az új iskola és miséző helyen tartandó szertartásokhoz szükséges kellékeket részben az újfalui templomból hozták, másrészt a hívek adományaiból vásárolták meg. A harmóniumot, amelynek zenei kíséretével az iskolaigazgató Kiss Zoltán úr kántorizált, özv. Bence Istvánné adományozta a kápolnának. Az oltár az Ófaluból, a vizitációs nővérektől került ide. (ez egy fehér oltár volt.) A hívek közadakozásából vettek egy 60 cm átmérőjű 102 kg-os harangot is, amelyet 1938-ban Szlezák Rafael öntött. Ennek a harangnak későbbiekben – a háború után – érdekes története lett, amit most egy kis kitérővel itt lejegyzek.

A II. világháború Éldre érkező fronteseményeit közvetlen megelőzően, begördült a Nagyállomásra egy tehervagon-szerelvény, megrakodva mindenféle olyan eszközzel, ami hadifelszerelési cikkek gyártásához alapanyagul szolgálhatott. A vonat egy országos begyűjtő körútról érkezhetett ide, de már nem tudott rendeltetési helyéig eljutni. Rakománya többek között rengeteg különböző méretű harangot is tartalmazott, hiszen abban az időben hadi felhasználásra a harangokat is le kellett szerelni és beszolgáltatni. Újtelep harangja is erre a sorsra jutott. A németeknek egy orosz ellenlökés miatt nagyon sürgősen szükségük lett erre a vonatszerelvényre, ezért rakományát lerakták, s az állomás és a pályamesteri épület közötti, akkor még bekerített területen helyezték el. Ezt aztán már később az oroszok fegyveresen őrizték. Az orosz őr italért még a lelkét is eladta, így aki megkínálta valamivel az bemehetett ide, és azt vitt, amit akart. Volt itt autó, rézrúdak, rézedények, alumínium tárgyak, még két sérült tank is, de harang, az nagy mennyiségben. Kapva az alkalmon, mentek is az egyháziak harangot szerezni az elvitt helyett. Először a szentimreiek vittek haza egyet, és jobb időkre megőrzendő elásták, majd az újtelepiek is válogattak a kínálatból. És „lőn csoda”, saját harangunkra is rátaláltak. Hazavitték, elrejtették, s majd amikor az már

előszedhető volt, újra felkerült a haranglábra, és hűségesen ma is ez hívja a híveket a szentmisékre. A szentimreiek zsákmányolta 1787-ből származó harang illetékessége megállapítható volt, mivel bele van öntve GAGY község neve. Gagy, elcsatolt területű helység az erdélyi Hargita megyében. Az egyház jelezte felénk, hogy nálunk van a harangjuk, elvihetik, de senki nem jelentkezett érte, így egyházhatósági jóváhagyással, az Szent Imre telepen maradhatott.

E kis kitérés után ismét visszatérünk a Holló téri iskola, még korai épületéhez. A negyvenes évek elején ez az új egytantermes épület is már kinőttnek bizonyult, ezért egy újabb tantermet építettek hozzá. Az átépítés során, a szakrális rész átkerült az épület másik oldalára. A két tantermet is egy nagy szétnyitható ajtó sor választotta el, melyet Sima Károly malomtulajdonos és neje készíttettek Szegedi János helybéli asztalossal. Az elválasztó ajtó sor megnyitásával, most már ezen túl ebben a 16 méter hosszú és 6 méter széles épületben, nagyobb térben folyhattak a szertartások.

A II. világháború magyarországi harcainak időszakában az épületet német katonák vették igénybe szálláshelyül, s ekkor a szentmisék ismét a régi, Csóka utcai épületben folytak. Majd az ideérkező front, orosz hadikórházak csinált mindkét épületből. Az iskola-kápolna oltárán és alatta is orosz sebesült katona feküdt. Ez idő alatt a szentmiséket Kiss Zoltán igazgató úrék családi házában tartották.

A második világháború után a település lélekszám-növekedése miatt ismét bővíteni kellett az iskolát, amikor is egy harmadik tantermet építettek hozzá. Apácanővérek vezetésével egy ideig óvoda is működött az épületben. Az iskolát később ismét bővíteni kellett, s ekkor nyerte el jelenlegi formáját és terjedelmét. Ettől kezdve, – 1950-től – az intézmény már kizárólag csak oktatási célt szolgált és megtiltottak benne minden hitéleti tevékenységet. Az intézkedés az akkori egyházellenes politikából fakadt, és semmi esetre sem a közmegbecsülésnek örvendő, az iskolát nagy szakértelemmel hosszú éveken át vezető Marosffy Szabolcs igazgató úr akarataként történt.

A Holló téri iskola utolsó átépítése után, a volt Csóka utcai épület oktatási célra már feleslegessé vált. Miután az előbbiből el kellett távolítani minden templomi felszerelést, azok így ismét visszakérültek korábbi helyükre a Csóka utcai épületbe, ami tulajdonképpen magántulajdonban volt, és az egyház csak bérelte. Ezt az épületet aztán végül is sikerült az egyháznak a hívek adakozásából 1951-ben, tulajdonosától 14, 641 Ft - ért megvásárolni. Ezzel, ez az épület már csak kizárólag hitéleti célt szolgált, ez lett Újtelep „központi” szakrális helye, azaz Újtelep kápolnája. Noha az Újtelepi Egyházközség még csak filiája volt Újfalunak, – tehát még nem volt önálló egyházközségi státusza – Kúdó esperes úr már jó előrelátással a leendő „Újtelepi Egyházközség” nevére telekkönyveztetette az ingatlant. (1852.sz.tkv.betét A.1 sor 3669/13 hrsz.)

Erd különböző településrészei már 1934-ben külön egyházközségekké szerveződtek, melyeket Kúdó József esperes plébános (később kanonok) fogott össze. Ezek sorában Újtelep lett a hetedik önálló egyházközség, mely rangot azonban csak 1958-ban nyerte el.

Már szó esett arról, hogy az újtelepi hívek lelki gondozását a kezdetekben Kúdó plébános úr és felváltva kijáró mindenkori káplánjai, majd később más közösségbeli kisegítő papok látták el egészen 1954-ig. Ekkor a hívek kérték, hogy

állandó papja legyen Újtelepnek. Kérésnek eleget téve, Kúdó plébános úr ideiglenesen Palágyi Sándor káplán úrra bízta Újtelepet. A hívek aztán 1956-ban írásbeli kérelemmel fordultak Shvoy Lajos megyéspüspök úrhoz egyházközségük önállósítása ügyében, valamint kérték végleges lelkész kinevezését. Paphiány miatt ez végül is csak 1958. szeptember 1-el történhetett meg, amikor is a püspök úr, az Egyházközség határait is megállapította. Az új Egyházközség vezetésével pedig Dusik Tibor korábbi újfalui káplánt bízta meg.

Az új egyházközség keresztényi közösségi életének élesztésében, öntudatformálásában, elévülhetetlen szerepe volt ezekben az években Kovács Sándorné, valamint Érchegyi Lajosné helybeli polgárasszonyoknak, akik kiemelkedő érdemeket és megbecsültséget szereztek a Rózsafűzér Társulat-ban való munkálkodásunkban is.

AZ ELSŐ TEMPLOMÉPÍTÉSI KÍSÉRLET

Dusik plébános atya már szolgálatba lépése után szeretett volna valamilyen kápolnabővítést kezdeményezni, mivel az e célra használt épület kinőttnek, közösségi hitéletgyakorlásra már alkalmatlannak bizonyult. Egy-egy nevesebb ünnepen a hívők fele az udvarra szorult, ahonnan nem lehetett követni a szertartást, hiszen abban az időben a kihangosítás, még nagyon költséges lett volna. Téli hidegben pedig igen kellemetlen volt a kiszorult híveknek végigállni egy éjféli misét, nyáron pedig sokszor, sokan rosszul lettek a zsúfolt helyiség levegőtlenisége miatt. Ezért a hívőkben felmerült a kápolna bővítésének igénye, bár ezt meghaladva, inkább egy kisebb templom építése jött szóba. Az első templomépítési gondolat, tehát már 1958-ban megfogalmazódott, ehhez 1959-ben közadakozásból az egyházközség megvásárolta a szomszéd telket a rajta lévő, kis Szekeres-féle házzal.

El is készültek a bővítés műszaki tervei, melyet magam készítettem el. Mivel azonban én gépész vagyok és így építészeti tervezésre nincs jogosultságom, az engedélyezéshez szükséges beadott tervet Ódor István építészmérnök írta alá. Egyidejűleg elkészítettem egy nagyon szépre sikeredett és közszemlére bocsátott üvegvitrinben elhelyezett makettet is a leendő templomocska képi bemutatására. Ennek látványa felerősítette a hívek buzgalmát, és még abban a szűkös anyagi világban is, soha nem tapasztalt adakozások, bukszanyitogatások kezdődtek. Így aztán az építéshez szükséges téglák is hamarosan a megvásárolt telekre kerültek. Gulyás János gazdálkodó lelkes szervezésének köszönhetően a munkálatok megindításához már az önkéntes munkacapat is összeállt. Azonban az akkori politika merev ellenállásán a templomépítés ügye elhalt, az építkezést nem engedélyezték.

Naívság volt hinni a kezdeményezés sikerében, hiszen hogyan is volt elképzelhető abban az időben, – az egyházak üldözése időszakában – bármilyen lelkeségi célt

szolgáló létesítmény építésére engedélyt kapni? A telek, a rajta felhalmozott építési anyaggal együtt ezért aztán eladásra került, s hosszú időre feledésbe ment a kápolna bővítésének még a gondolata is. Aztán majd csak 1985-ben, a belpolitikai viszonyok kezdeti lazulása hozott némi reményt egy újabb templomépítési nekirugaszkodásnak. De addig még sok víznek kellett lefolyni Érd öreg Dunáján.

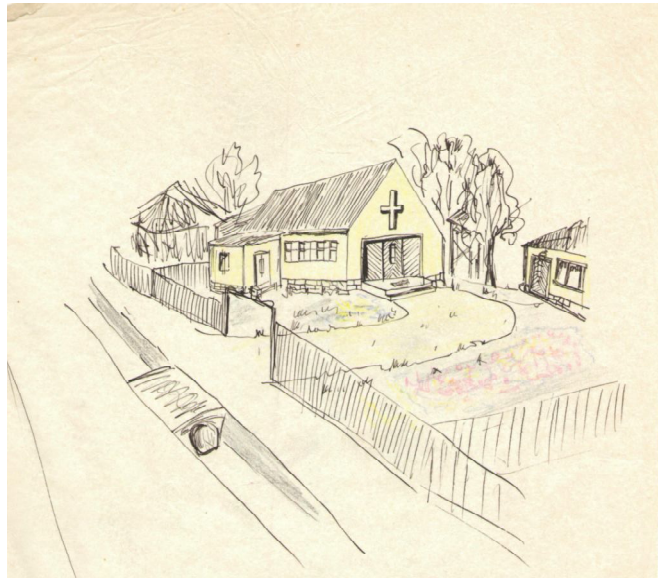

A következő oldalakon látható Móricka rajzok alapján, számtalan kísérlet történt a Csóka utcai ház egyszerű, térbeli növelés nélküli átépítésére. Elviselhetőbbé szeretnénk volna tenni a szentmisék alatti benne tartózkodást. Bővítésre kezdetben anyagi eszköz sem igen volt, de a hatósági engedély megadásának lehetősége sem. Több-féle variációban készült vázlat és majd kidolgozott terv is, amit beadásuk után valamilyen kifogással, ürüggyel, mindig elutasítottak. A politikailag agymosott vallásellenes szemlélet és a bürokráciai igyekezet mindenben akadályokat gördíteni a hitéleti, és ezzel a templomépítési törekvésünk ellen.

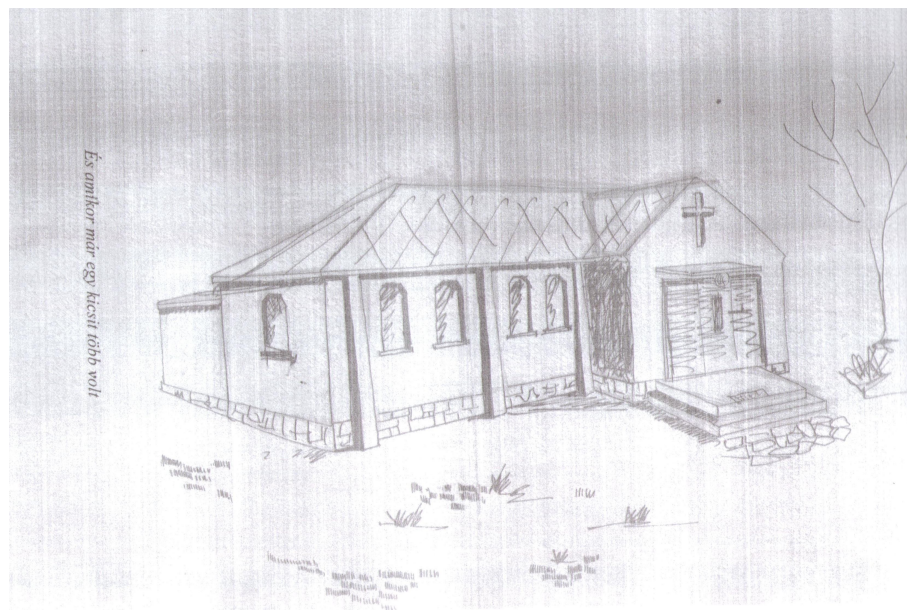

Ez egy nagyon egyszerű átalakítási elképzelés volt.

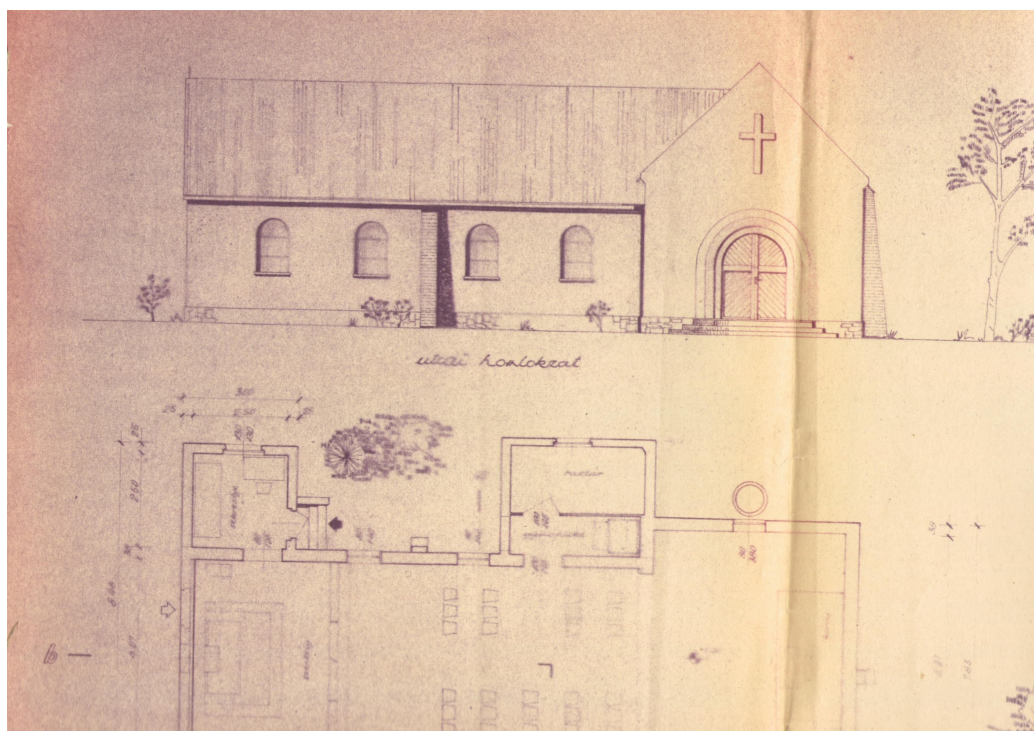
Jobb híján a volt Csóka utcai, korábban családi házból lett egytantermes iskola lett volna végleges kápolnává alakítva.

Később is még csak nagyon egyszerű átalakításban gondolkodhattunk.

Aztán így képzeltük, amikor már egy picivel nagyobbát álmodtunk, de ez még mindig csak a meglévő épület átalakítása, toldozgatása lett volna.

Vagyis, hát még itt sem voltak túlzott igényeink, de ezt sem engedték megvalósítani.

A régi (szerzett) oltár.

Belső átalakítás után, az új oltárral és ambóval.
(amelyet Szegedi Sándor készített)

A fenti képen látható, hogy a különösebb átalakítást nem tűrő hatósági eljárás, mindössze csak annyit tett lehetővé, hogy az épület mennyezete ki lett véve és a falak állékonyságának biztosítására feszítő vonóvasak kerültek beépítésre.

Az első templomépítési felbuzdulás kudarcán túl, azonban égetővé vált a már önállósult Egyházközség plébániájának felállítása, meg kellett oldani egy irodahelyiség valamint a plébánosi lakás kialakítását. E célból, az eladott építési anyag árából, az egyházközség 1960-ban megvásárolta az időközben elhalálozott Kiss Zoltán iskola-igazgató Fülemüle utcai lakóházát.

A kudarc bár lehangoló volt, mégsem vette el a hívek kedvét, bízva abban, hogy egyszer csak megvalósítható lesz az álom, egyszer csak lesz Újtelepnek temploma. Addig is megpróbáltak valamit tenni annak érdekében, hogy a szűkös terű korábbi kápolna valahogy elviselhetőbb körülményeket nyújtson. Kisebb átalakítások következtek. Kicserélésre került a bejárat ajtó, föléje előtető készült, a légtér megnövelése céljából ki lett emelve a földem, a falak összetartására vonóvasakat építettek be. Bővítésre került a már korábban hozzáépített sekrestye is, új oltár is készült, melyet Szegedi Sándor tervezett és készített el. A régi faragott oltár, melyet Német atya hozott még korábban valahonnan, a Simon pusztai miséző helyre került.

A TEMPLOMÉPÍTÉS MÁSODIK NEKIFUTÁSA, MELYNEK KAPCSÁN

MEGÉPÜLT A VÉGLEGES TEMPLOM.

Mint azt már az előbbieken jeleztem, majd csak 1985-ben, a politikai viszonyok kezdeti fellazulása hozott némi reményt egy újabb nekirugaszkodásnak, amikor is már egy egyszerűbb templom építésének lehetősége ha halványan is, de már felderenghetett. Ám még most sem új templom építésére, hanem csak a régi kápolna bővítésére, – átépítés címen – adtak volna engedélyt. De azért megpróbáltunk mégiscsak templomot építeni.

A következőkben egy kis eseménytörténeti összeállítást jegyzek le arról, hogyan is jött létre az újtelepi csoda. Azért csoda, mert többet kaptunk, mint amennyit akartunk, hiszen időközben módosultak a műszaki tervek, és végül is az eredeti elképzelésekhez képest egy egészen más jellegű, minden vonatkozásában szebb, külsejében esztétikusabb megjelenésű, és korszerűbb anyagokból felépíthető, de semmi esetre sem hivalkodó templomépület megépítése realizálódhatott.

A templom lelki és fizikai megépítését felidézve szólni kell arról, hogyan is készült, milyen buktatókon kellett áthágni, hogyan kellett megküzdeni a hivatali gáncsoskodásokkal, a pénz és az anyagiánnyal, egy szóval, a mindennapok nehézségeivel. Amelyeket hogyan lehetett leküzdeni? Nem másképpen, mint hittel, akarattal, tenni akarással, bízva Isten segítségében és a magunk erejében.

Miután a hívekben a templomépítés gondolata mindinkább erős akarattá érett, első lépésként az Egyházközségi Képviselő Testület tagjaiból megalakult a **TEMPLOMÉPÍTÉSI BIZOTTSÁG**, Gulyás János elnökletével. Majd egy hevenyészett rajz készült arról, egyáltalán mit is akarunk csinálni. Ez még csak egy nagyon szerény templomocska vázlata volt, szerény azért is, mert csupán arról lehetett szó, hogy csak a régi kápolnaépületet lehet átépíteni. Ahhoz egy hittantermet, valamint egy új sekrestyét toldani. Pénzeszközök is nagyon szerények voltak, indulásnál mindössze 18 ezer Ft állt rendelkezésre. De volt hozzá nagyon sok hit, és ez még a szűkös kasszájánál is többet jelentett a kezdetek idején. Aztán egy kis pótlást a püspök úr is adott hozzá, a hívek is adtak, de még mindig csak 40 ezer Ft volt a pénztárkönyvben. Ezt majd még kiegészítette Szerdahelyi Csongor atya 20 ezer forintot kitevő saját vagyontárgya, amit teljes egészében felajánlott a nemes cél megvalósítására. Nagy József képviselőtestületi tag egyéni akciózással, gyűjtőívekkel járta Újtelepet, majd a társegyházközségek támogatását is kérve, további pénzt gyűjtött össze az induláshoz. Ezen kívül némi külföldi segítség is érkezett.

Közben megpróbáltunk egy azért már mégiscsak inkább templomocskát formázó építményt álmodni, amihez Kovács Tibor építészmérnök el is készítette az engedélyezési terveket, amelyeket aztán különböző fórumokon, kellett engedélyeztetni, különböző szakhatóságokon kellett velük előszobáztatni. Bemutatni a Egyházmegyei Hatóságnak, jóváhagyatni az Egyházügyi Hivatallal, engedélyeztetni a megyei, majd végül a helyi hatóságokkal is.

Az építési munkálatok összefogását, beleértve a szervezéseket valamint az anyagok beszerzését, most is Gulyás János az *Újtelepi Egyházközség Világi Testületének* elnöke vállalta, néhai Dr Bélafalvy Imre plébános lelki irányításával.

Indult is volna az építkezés, de az építési engedély még nem volt kézben, mert az bizony sokáig a hivatali útvesztők labirintusait járta. A munkára összeállt önkéntes csapat pedig egyre türelmetlenebbül várta a munkák megkezdhetőségét.

Bizonyos munkák azért így is elkezdődtek, első lépésként a hányatott sorsú régi kápolnaépület lebontására került sor. Átmenetileg ez időben a szentmisék a plébánia épületének szobáiban folytak. Majd az új épület alapozási munkáira került sor, ami már majdnem kész is volt, amikor még mindig nem volt engedély. Kínos volt ez így, félő volt, hogy nem is lesz, mert a hivatalok először ezt is igyekeztek meggátolni. Azzal próbáltak érvelni: azért nem engedélyezik, mert Erdnek már így is több temploma van.

Az engedélyezésre beadott, és több helyen már jóváhagyott kérelem utolsó állomásaként, sokáig elfeküdt a packázó érdi hivatal Nagy Margit nevű jegyzőasszonya asztalfiókjában. Így a munkák csak nagyon nehezen indulhattak.

Végül Gulyás úr elment Antal Imréhez, a MEZŐGÉP igazgatójához, aki abban az időben országgyűlési képviselő, tehát „nagyszavú” ember volt, és segítséget kérte. Antal úr átszólt az Érdi Tanácshoz, kérte, hogy sürgősen adják ki az építési engedélyt, aminek során ez azonnal meg is történt. Fellélegezhettünk, kigyulladt az indulás zöldlámpája. Az építési engedély birtokában – a hatóságok figyelő, de már némileg kegyes szemhunyorogtatásai mellett – végre megindulhattak a templomépítés komolyabb munkálatai is.

Ma már az eltelt idő távlatából visszagondolva, talán nem is volt haszontalan az engedélyezés késedelme, mert eközben úgy alakult, hogy a korábbi elképzelésekhez képest egy egészen más, és jellegében is újszerű templom kivitelezése valósulhasson meg. A probléma csak az volt, hogy a június végén végül is kézhez kapott építési engedély, még a korábbi elképzelés megvalósítására szólt. Ennek ellenére, ezután minden „kapavágás” már az új módosított elgondolás megvalósításának szellemében történt. Am a munkálatok jó ideig attól rettegve folytak, hogy azt bármikor leállítják, bármikor visszavonhatják az építési engedélyt, a már elkészült alapot pedig visszabonttathatják. Annál is inkább, mivel az eredeti tervtől eltérően az alapok pár méterrel hosszabbra készültek el. A korra pedig jellemző volt, hogy mindig mindenütt akadtak besúgók, hivatali gáncsoskodók, és alapvetően rosszakaratú emberek, akiktől tartani lehetett, hogy keresztbe tesznek.

De a templomépítés ugyanezen időszakához köthető, az is, amikor azért már érezhető volt valamiféle politikai szemléletenyhülés is. Olyan időket kezdtünk élni, amikor a vezető potentátok egy része ha hivatalból különösebben nem is támogatott, de legalább már nem akadályozott hitéleti ügyeket, s már az egyházakat sem üldözték különösebben. Javukra legyen írva, hogy még némi magánemberkénti lojális megnyilatkozások is mutatkoztak részükről.

A hivatali akadályfutások után még meg kellett harcolni az országos anyagiánnyal is, főleg a faáru vonatkozásában. Gulyás János és Nagy József egyházfiak nyakukba vették az országot, anyagot beszerezni. Eközben vetődtek el az agárdi TŰZÉP telepre is, ahol azt ajánlották: keressék fel az AGROKOMPLEX Vállalatot, hátha ott tudnának faanyagot adni. E vállalatnál ez időben, újszerű ragasztott tartószerkezetek gyártására álltak rá, s a főmérnök, aki miután az egyházfiak elmondták mi járatban vannak, és megnézte a magukkal vitt tervrajzot, azt kérdezte: „*mit akarnak maguk ezzel a magtárral*”? De volt oly szíves, hogy ott azon nyomban felvázolta egy általa elképzelt, jellegében és stílusában is egészen más megjelenésű templomépület körvonalát, természetesen saját

termékeiket ajánlva az építéshez. Az ajánlat megtetszett, és ennek következtében a már meglévő alapra, újra kellett tervezni a templomot. Következhetett hát a módosított terv elkészítése és engedélyeztetése. Ez már egy kicsit könnyebben ment.

Az új elgondolás ismét fellelkesítette a híveket, nem különben a felállt munkabrigádot, s a lelkes tenni akarás következtében gyűltek a további pénzadományok is. Agárdon közben elkezdődött és már javában folyt a főtartók gyártása, és azok nem sokára, október 23-ára meg is érkeztek Érdre, majd másnap el is kezdődött felállításuk.

Ezután már, – a sok munkát hátráltató buktató ellenére is – a templomépítők igen áldozatos munkájával nagyon rövid idő alatt készülhetett el a templom, amelyben 1985 karácsonyán már éjféli misét celebrálhatott Imre atya. Ettől kezdve rendszeresen voltak itt szentmisék, azonban csak **1986. augusztus 10-én**, Szent Lőrinc napján kerülhetett sor arra, hogy dr Szakos Gyula székesfehérvári megyés püspök úr, a „Rózsafüzér Királynéja” tiszteletére, és a helyi katolikus hívek örömeire felszentelje a templomot. Kezdetben ugyan még arról volt szó, hogy a püspökatya csak benifikálja (megáldja) a templomot, de miután előzetesen megtekintette, és nagyon megtetszett neki, úgy döntött fel is szenteli.

Az 1985. augusztus 10-én éppen 70. életévét betöltő püspök atyának talán az lehetett legszebb születésnap ajándéka, hogy egy templomot szentelhetett saját, kerek évfordulós személyes ünnepnapján.

A templom névadójának képi megjelenítésére, egyenesen Fatimából kaptunk ajándékba egy közel életnagyságú gyönyörű szép Szűzanya szobrot.

Végre épül az új templom.

Néha azért a templomépítő is megéhezik

Az önkéntes építők egy csoportja.

Néha azért a templomépítő is megéhezik

Gulyás úr, a főszervező, frissítőt oszt csapatának.

Az eredeti elképzelésből végül is egy egészen más jellegű templomépület lett. Talán a Jóisten akarta, hogy módosuljanak a korábbi gondolatok, elképzelések. Talán a Gondviselés irányította az építők munkálkodását, hogy Újtelepnek egy nem hivalkodó, egyszerű, az akkori lehetőségekkel létrehozható, de mégis megfelelő szakrális épülete, egy templomocskája lehessen.

Újtelep egyházközségének lelkes hívei fogtak össze, és hozták létre ezt a katolikus hitéletet szolgáló templomocskát, melynek minden téglája, minden fa - és vasdarabja, sok önzetlen munkáskéz nyomát őrzi. Említésre méltó, hogy a templom, belső berendezési tárgyai is helyi összefogással amolyan „társadalmi munkában” készültek. A főtartók szerelését, a famunkákat, Gulyás úr csapata végezte. A fémszerkezetű munkák jó részét, a padok vasvázait, a keresztelő kutat, a templom homlokzati és csúcs keresztjét, a haranglábat, korlátot Pokorny Ferenc és Sárosi József vállalta, amiben nagy segítségükre volt még Zamecsnik József keze munkája is. Az ablakkereteket, és a bejárati ajtót Árki Ferenc készítette, a gyóntatószéket Szőke Márk ny. MÁV- tisztt. Az igen érdekes megoldású keresztút, (stációk) néhai Bordán Alfréd műegyetemi tanár bronzba öntött munkája, amelynek leöntésében és cizellálásában Domonkos Béla érdi szobrászművész nyújtott segítséget. A régi kápolna oltárát, valamint tabernákulumát, ambóját, amelyek továbbra is az új templom liturgikus tárgyai maradtak, Farkas László újíttatta fel. Felmérhetetlen mennyiségű munkát végeztek a Rózsafüzér Társulat asszonyai is. Az építkezés háttér munkái, a munkában résztvevők étkeztetése, takarítás csakúgy, mint a berendezéssel kapcsolatos szépítési munkák voltak az ő feladatuk.

A templom építésében a fizetett munkásokon kívül, több lelkes, áldozatkész hívó vett részt önzetlen társadalmi munkában, akik nevét, ha a teljesség igénye nélkül is, de feltétlenül meg kell említenem. Jöttek öregek és fiatalok. Sokszor annyi munkáskéz jelentkezett, hogy nem akadt számukra szerszám, sem feladat. Sokan napi munkájukból megtérve, nem haza, hanem egyenesen a templomépítéshez jöttek. Az oroszlánrészt vállaló Gulyás János nevét, mint a templom tulajdonképpeni létrehozóját, már említettem. Ő volt az, aki saját kenyérkereső munkáját félretéve, fáradhatatlanul dolgozott.

Továbbá részt vettek még az építésben :

Gulyás úr fiai, Tibor és Zsolt, Árki Ferenc, Balogh Gábor, Bánfalvi Ferenc, Becsei János, Bereczki Imre és felesége Éva, Bíró János, Csizmadia János, Czakó Gabriella, id. Denke János, Dongó János, Érchegyi Lajos, Farkas László, Fekete László, Frank István, ifj. Frank János, id. Frank János, Gurucz János, Hegyi Ferenc, Horváth Tibor, Jáki Zoltán, Kovács István, Kovács János, Nagy Ferenc, Nagy József, id. Niczinger László, Pálházy János, Párkányi Ferenc, Pécsváradi László, Pokorny Ferenc, Rihó Károly, Sárosi József, Szabó Tamás, Szőke Márk, Török Lajos, Turi János, Vaskó Sándor, Vid Ferenc, Zamecsnik József, Zolczer Lajos,Nándi bácsi,

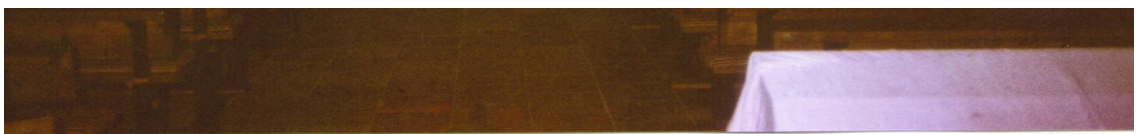
és még többen mások is, akiknek a nevére sajnos már nem emlékszem. Adományaikkal segítették az építést a kerület hívó, és még hitüket nem különösebben gyakorló lakói is. Jött külföldi anyagi segítség is, de hozzájárult a tartószerkezetek összekapcsolását szolgáló acél elemek legyártásával Antal Imre, a MEZŐGÉP igazgatója (akkori országgyűlési képviselő), noha ez részéről, abban az időben még politikai szentségtörésnek számított.

A régi harang első megkondítása az új haranglábbon.

A templom belső.

A korábban eladott szomszéd telket közben az egyházközség visszavásárolta, ezen épült volna fel az új plébánia épülete, melyet a templom stílusához igazodóan Vajda Gyula építésmérnök tervezett. Itt került volna elhelyezésre a plébánia hivatal, valamint ha lett volna Újtelepnek önálló plébánosa, annak lakása, irodája és egy közösségi helyiség. Az általános paphiány miatt, megyéspüspökünk azonban nem tudott Újtelepnek plébánost adni, így az adminisztrációt a tuszkulánumi plébános, Bélafalvy Imre atya végezte, akinek saját plébániáján biztosítva volt a lakása. Az Egyházközségnek már amúgy sem voltak kellő anyagi forrásai az elképzelt új plébánia megvalósításához, így aztán a telken később a *Vizitációs Nővérek* építettek rendházat maguknak saját költségükön. A felépült házban a szerzetesrendnek ugyan csak egy filiája működött, amely a templomot felügyelte, gondozta de jelentős részt vállaltak az egyházközség életében is.

Később a nővéreknek a „Kárpótlási Törvény” alapján lehetőségük adódott új, nagyobb rendházat építeni Budakeszin, és átköltöztek oda. Helyükbe karmelita nővérek érkeztek de később ők is elhagyták a házat. A feleslegessé vált épületet a nővérek, a telekingatlant pedig az újtelepi egyházközség eladta. A telekért kapott pénzen épülhetett meg később a templomépület toldalékkaként egy hittanterem, iroda mellékhelyiségekkel, valamint a plébános lakás.

Még a korábbi újtelepi kápolnában, majd már az új templomban is, Nagy József ny. MÁV tisztt vállalta a kántorságot, de egy idő után lemondott e tisztről. Helyét lelkes fiatalok vették át, először a tuszkulánumi egyházközségbeli Mórás Zsolt, és Darabos Ágnes, majd ifj. Niczinger László, és Niczinger Éva helybeli fiatalok emelték énekükkel és orgonajátékukkal a liturgiák ünnepélyességét, igen nagy buzgalommal.

Jellemző volt a korra, hogy mindazon városi vezetők, akik ha nevüket nem is adva, de azért valamilyen formában segítették a templom építését, bár meghívást kaptak a felépült templom consecrálásának ünnepi aktusára, mégsem jöttek el. Az ünnepi fogadáson, talán ha szívesen részt is vettek volna, politikai karrierjük feltétele okán egyelőre még távol tartották magukat egy szakrális eseménytől.

Magáról a templomról, mint építményről még annyit, hogy dominánsan faszerkezetű építmény. Fából készült, ragasztott íves főtartókra ugyancsak faszerkezetű héjazat került műemlék jellegű palafedéssel. A vázszerkezetet kitöltő körítő falak téglából épültek. Egyszerűségét és méreteit a kor politikai lehetőségei, és az egyházközség viszonylag szűkös anyagi eszközei szabták meg.

Szakos Gyula megyéspüspök úr, - akit a képen
Béla falvy Imre plébános atya köszönt - **felszenteli a ten**
(1986. augusztus. 10.)

A Fatimából kapott Szűzanya szobor.

Dr Szakos Gyula megyéspüspök úr, – akit a képen Dr Béla falvy Imre atya
köszönt – 1986. 08. 10.-én, a „**Rózsafűzér királynője**” tiszteletére felszenteli
az Érd újtelepi templomot.

Az építés szorgalmazója, és összefogója GULYÁS JÁNOS.
(szemből jobb szélén)

Az új templom, a Csóka utcában.

A templomot: Rátz Péter és Horváth Kálmán építészek tervezték.

A mellé épült plébánosi lakás és irodát, mely végül is a vizitációs nővérek szálláshelye lett: Vajda Gyula tervezte.

Így épült fel a templom, melynek oltára és corpora fölé írva ez a jelmondat került:

„LEGNAGYOBB A SZERETET” (Pál ap. Kor. lev. I. 13. 2.)

Valóban, Újtelep temploma voltaképpen ennek jegyében is épült, Isten dicsőségére, és az újtelepi hívek lelki üdvére. Előterében márvány emléktábla örökíti meg az építésében való közös összefogást, a templomépítő Imre atyát, és létrejöttében kiemelten Gulyás János önzetlen, és kimagasló szerepvállalását.

Az országban, de még városunkban is vannak, lehetnek szebb templomok. Különösképpen ma, amikor már semmi nem – legfeljebb csak az anyagi háttér – szab határt, egy-egy gyönyörű, modern építésű templom felépítésének, lehet is ilyeneket akár elszabadult fantáziával is tervezni és létrehozni. De oly nagy hittel, szeretettel és igen nagy nehézségek árán épült templom, mint az újtelepi, kevés helyen található. Úgy vagyunk vele, mint a csúnya gyerek szülei. Kicsit csúnyácska, kicsit sánta is, de mégiscsak a miénk. És mi büszkék is vagyunk rá, mert mi magunk, magunknak és utódainknak építettük, azon kívül egyáltalán nem mondható rá, hogy csúnya lenne. Sajnos szebbet akkor még nem építhettünk. Imre atya azt jegyezte be a templom Historia Domusába, hogy:

„a templomot nem emberkéz építette”.

Tényleg nem, mert az emberkezeket Isten keze fogta, Ő vezette, Ő adott hozzá erőt, elszántságot.

Így készülhetett, így épülhetett hát fel annyi küzdelem és sok-sok év hányatottsága után Újtelep temploma. Így teljesülhetett az újtelepi egyházközség híveinek évtizedes vágya, az 1985-ös év karácsonyának karácsonyi ajándékaként.

Ez az összeállítás, a kezdetektől többnyire csak a településrész egy igen fontos mérföldkövéig, a katolikus templom felépítéséig jegyzi Újtelep helytörténeti kiegészítéseit.

De lehet folytatni!

visszaemlékezéseit lejegyezte:

Pokorny Ferenc

2001. január hó

(kiegészítve: 2006. 08. hó)

(kiegészítve: 2009. 08. hó)

Források:

❖ Legelsősorban saját visszaemlékezéseim, valamint

- ❖ Nagyszülői, szülői elmondások
- ❖ Magyar Városok és Vármegyék monográfiája (XII.1937 Fejér Vármegye Szfvár)
- ❖ A templomépítés vonatkozásában saját visszaemlékezésem, és kiegészítésül az Egyházközség „HISTORIA DOMUSA.”

Térképvázlat: Pokorny Ferenc

Fotómelléletek:

- ❖ 1., 2. kép Szegedi Károly
- ❖ 3. kép Falusi Ferenc gyűjteményéből
- ❖ továbbiak: Pokorny Ferenc,
- ❖ valamint az Egyházközségi HD-ból

Újtelep